

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Bc. Jana Vilášková

**Jednotná měna euro a její význam pro fungování sjednocené
Evropy**

Diplomová práce

Olomouc 2014

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Jednotná měna euro a její význam pro fungování sjednocené Evropy vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 23. 12. 2013

Jana Vilášková

Ráda bych poděkovala vedoucí diplomové práce doc. JUDr. Naděždě Šiškové, Ph.D., za cenné rady a odborné vedení.

Anotace

Diplomová práce na téma Jednotná měna euro a její význam pro fungování sjednocené Evropy se zabývá aktuálním vývojem eurozóny a zaměřuje se na nově přijatou Smlouvu o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii. Jádrem práce je analýza těch ustanovení smlouvy, která budí mezi odbornou veřejností největší diskuzi.

Klíčová slova:

Smlouvu o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii, Fiskální kompakt, Hospodářská a měnová unie, eurozóna, euro, fiskální politika

Annotation

Thesis on theme The single currency euro and its importance for the functioning of a unified Europe deals with current development in the eurozone and focuses on the newly adopted Treaty on Stability, Coordination and Governance in the Economic and Monetary Union. The main core is an analysis of the provisions of the contract, which gives the largest professional public discussion.

Key words:

Treaty on Stability, Coordination and Governance in the Economic and Monetary Union, Fiscal compact, Economic and Monetary Union, eurozone, euro, fiscal policy

Obsah

Seznam použitých zkratk	6
Úvod	7
1 Historický vývoj Hospodářské a měnové unie	9
1.1 Wernerova zpráva.....	9
1.2 Evropský měnový systém.....	10
1.3 Delorsova zpráva.....	11
1.4 Etapy vzniku HMU.....	12
2 Další aspekty Hospodářské a měnové unie	14
2.1 Právní úprava hospodářské a měnové unie.....	14
2.1.1 Primární právo.....	14
2.1.2 Sekundární právo.....	16
2.2 Institucionální zajištění.....	17
2.2.1 Evropská centrální banka.....	17
2.2.2 Evropský systém centrálních bank.....	18
2.3 Maastrichtská konvergenční kritéria.....	18
3 Finanční krize v Evropě	21
3.1 Průběh finanční krize.....	21
3.2 Přijatá opatření.....	23
4 Smlouva o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii	25
4.1 Přijetí Fiskálního kompaktu.....	26
4.2 Forma a způsob přijetí.....	27
4.3 Působnost Fiskálního kompaktu.....	28
4.3.1 Působnost místní.....	29
4.3.2 Působnost časová.....	29
4.4 Struktura Fiskálního kompaktu jeho vztah k právu EU.....	30
4.5 Zlaté pravidlo.....	31
4.5.1 Zakotvení zlatého pravidla.....	33
4.6 Nové pravomoci orgánů.....	36
4.6.1 Nové pravomoci Evropské komise.....	36
4.6.2 Soudní dvůr Evropské unie.....	39
4.6.3 Rada Evropské unie.....	40
4.6.4 Hlasování kvalifikovanou většinou.....	40
4.6.5 Euro Summit meeting.....	43
5 Česká republika a euro	45
5.1 Přijetí eura.....	45
5.2 Plnění Maastrichtských kritérií.....	46
5.3 Institucionální zabezpečení.....	48
5.4 Česká republika a Fiskální kompakt.....	48
Závěr	51
Seznam použité literatury	53

Seznam použitých zkratk

Fiskální kompakt	Smlouva o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii
EU	Evropská unie
ČR	Česká republika
EMU	Evropská měnová unie
HMU	Hospodářská a měnová unie
SEU	Smlouva o Evropské unii
SFEU	Smlouva o fungování Evropské unie
ECB	Evropská centrální banka
ESM	Evropský stabilizační mechanismus
ERM	Mechanismus směnných kurzů

Úvod

V závěru 90tých let minulého století byl dokončen jeden z nejambicióznějších projektů evropské integrace vůbec – Evropská měnová unie. Ačkoliv původní myšlenka je o mnoho starší, samotnou fungující Evropskou měnovou unii lze považovat za projekt relativně mladý. Rozhodně ji však nelze považovat za projekt bezproblémový. Rovněž aktuální události naznačují, že má-li EMU fungovat i nadále, bude potřeba zásadním způsobem změnit mechanismy jejího fungování. Jedním z prvních kroků, které by měly být součástí této změny, je přijetí Smlouvy o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii, jinak také označované jako Fiskální kompakt.

Přijetí smlouvy samozřejmě vyvolává řadu otázek. Bude právě tato smlouva prvním krokem reformám hospodářské a měnové unie? Stane se efektivním nástrojem k udržení fiskální kázně členských států eurozóny, případně i dalších členů EU? Která ustanovení Fiskálního kompaktu lze považovat za přínosná a které naopak za diskutabilní? Za nejlepší metodu k jejich zodpovězení považuji analýzu textu samotného Fiskálního kompaktu.

Co se týče struktury, práce je členěna do 5 kapitol. První kapitolu věnuji historickému vývoji HMU, neboť jej považuji nejen za velice zajímavý, ale také za poučný. A i když není z hlediska zaměření a rozsahu této práce možné postihnout celý jej celý, považuji za nezbytné alespoň v krátkosti zmínit jeho hlavní body a krátce se zastavit také u dalších souvislostí. Úvodní dvě kapitoly této práce jsou tedy věnovány krátkému historickému exkurzu do vývoje Evropské měnové a hospodářské unie. Nalezneme zde však také údaje týkající se její právní úpravy, institucionálního zajištění či Maastrichtských kritérií. Cílem kapitoly je seznámit čtenáře se základními aspekty týkajícími se HMU a usnadnit tak orientaci v následujícím textu.

Třetí kapitola je věnována finanční krizi v Evropě. Právě tato krize byla podnětem k přijetí některých opatření, mezi něž se řadí také Fiskální kompakt. Jelikož se však jedná o téma složité a obsáhlé, zmíním pouze ve stručnosti příčiny krize, její průběh a vybraná přijatá opatření. Kapitola si klade za cíl, seznámit čtenáře s okolnostmi, které vedly k přijetí Fiskálního kompaktu.

Jádrem práce jsou kapitoly následující, primárně zaměřené na Smlouvu o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii. Po úvodním seznámení s Fiskálním kompaktem následuje analýza mnou vybraných ustanovení. Tuto cestu jsem zvolila s ohledem na to, že ve většině případů není podroben kritice Fiskální kompakt jako celek, nýbrž pouze

některá jeho ustanovení. Tato ustanovení budí v odborných kruzích největší zájem a těmto ustanovením budu i já věnovat svou pozornost.

Jelikož Česká republika je jednou ze dvou zemí (společně s Velkou Británií), jež se k Fiskálnímu kompaktu nepřipojily, je poslední kapitola věnována právě tématu Česká republika a euro. Opět je však nutné mít na paměti téma práce, proto kapitola pouze v krátkosti popisuje postoje a plány České republiky k přijetí eura, plnění Maastrichtských kritérií ze strany České republiky, výhledy do budoucna a samozřejmě také vztah České republiky k Fiskálnímu kompaktu.

Co se týče pramenů, základním dokumentem, ze kterého je nutno vycházet je samotné znění Smlouvy o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii. V průběhu vyjednávání bylo zpracováno několik návrhů této smlouvy, text této práce však vychází z jejího konečného znění. Pouze u některých ustanovení jsem považovala za vhodné zmínit také předchozí návrhy, v těchto případech je však čtenář upozorněn. Mezi další prameny pak patří zejména primární a sekundární právo EU.

Vzhledem k aktuálnosti tématu jsou dalšími zdroji především odborné články a analýzy, přičemž jejich většina je cizojazyčná. Zmínky o Fiskálním kompaktu lze nalézt také v nejrůznějších mediálních zprávách a sděleních, s těmito materiály však pracuji minimálně, neboť často obsahují nepřesnosti. Zaměřila jsem se naopak na zdroje s vysokou odbornou úrovní. Většina z nich se, stejně jako má práce, zabývá pouze vybranými aspekty Fiskálního kompaktu.

1 Historický vývoj Hospodářské a měnové unie

S názorem, že hospodářská a měnová unie může být označena za „největší přelom v moderních ekonomických dějinách“¹ lze jen souhlasit. Projekt v současnosti zahrnuje 17 států, které společně tvoří tzv. eurozónu (viz dále) a je zákonnou měnou pro 326 milionů Evropanů. Využívají ji však i další státy, které euro jako svou měnu používají², či je jejich měna na euro navázána³. Vše co bylo řečeno, dělá z eura jednu ze světových měn, která je (po americkém dolaru) druhou nejrozšířenější na světě a slouží tedy jako uchovatel hodnoty.⁴

Evropská unie má v oblasti měnové politiky pro členské státy, jejichž měnou je euro výlučnou pravomoc.⁵ Fakt, že tato měnová politika je svěřena výlučně EU znamená, že pouze ona je oprávněna vytvářet a přijímat v této oblasti právně závazné akty. Jednotlivé členské státy tak mohou činit pouze v případě, že jsou k tomu EU zmocněny, nebo pokud by prováděly její akty.⁶ Jednotná měnová politika je zároveň jedním z definičních znaků měnové unie v právním (tedy nikoli ekonomickém) smyslu, přičemž dalšími jsou jednotná měna (euro) a jednotná centrální banka (Evropská centrální banka).⁷

Historický vývoj této měny a evropské měnové integrace, je podle mého názoru bezesporu jednou z nejsložitějších oblastí evropské integrace vůbec. Pouze pokud vezmeme v úvahu různá memoranda, prohlášení či plány dojdeme k velkému číslu. Za všechny můžeme uvést například Marjolinův plán, Barreho memorandum, Wernerův plán, Fourcadeův plán, Duisenbergův plán, Jenkinsovu iniciativu nebo Delorsovu zprávu a mnoho dalších. Pokud zahrneme také dokumenty řešící konkrétní záležitosti fungování HMU, lze myslím prohlásit, že toto téma by vystačilo na samostatnou práci. Bohužel rozsah ani zaměření této práce nedovolují, aby byla zmíněným dokumentům věnována větší pozornost. Proto se v krátkém historickém exkurzu do dějin měnové integrace zaměřím pouze na nejdůležitější momenty.

1.1 Wernerova zpráva

Z historického hlediska lze za první výraznější bod měnové integrace označit dokument Wernerova⁸ výboru pod názvem „Vytváření stádií hospodářské měnové unie“,

¹ TOMÁŠEK, Michal. *Evropské měnové právo*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2004. s. 5.

² Např. Vatikán, San Marino, Monako a další

³ Např. Bulharsko, Dánsko, Bosna a Hercegovina a další

⁴ Ministerstvo financí České republiky. *Euro ve světě* [online]. zavedenieura.cz, [cit. 5. prosince 2013].

Dostupné na <http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/euro_svet.html>.

⁵ Článek 3, odst. 1 písm. c Smlouvy o fungování Evropské unie

⁶ Článek 2, odst. 1 Smlouvy o fungování Evropské unie

⁷ TOMÁŠEK, Michal. *Evropské měnové právo*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2004. s. 5-6.

⁸ Skupina nese jméno podle lucemburského premiéra Sierra Wenera, který byl pověřen jejím vedením

který byl zveřejněn 8. října 1970. Tato zpráva obsahovala plán na vytvoření hospodářské a měnové unie, respektive jeho základní momenty, přičemž připustila, že bude potřeba jej přizpůsobovat nastalým aktuálním podmínkám.

Jádrem plánu bylo vzájemně zafixovat směnné kurzy měn členských států a vytvoření jednotné měnové politiky, která měla být řízena centrální institucí.⁹ Návrh obsahoval také vytvoření systému centrálních bank a mechanismus tzv. „hada v tunelu“ (viz dále). I když nakonec Wernerův plán nebyl realizován v té podobě, v jaké byl schválen Radou, jeho základní body se projeví a uplatní při dalším postupu vytváření HMU.

Zmíněný „had v tunelu“ byl název pro mechanismus, jehož cílem bylo udržení stabilních kurzů měn členských států Evropských společenství vzájemně mezi sebou a také vzhledem k americkému dolaru. Směnné kurzy měly být stabilizovány tím způsobem, že bylo vymezeno flukтуаční pásmo měn členských států vůči dolaru (tzv. tunel) a flukтуаční rozpětí mezi měnami navzájem (tzv. had). Vůči dolaru bylo toto flukтуаční pásmo jednotlivých měn stanoveno na $\pm 4,5\%$ a samotné měny mezi sebou navzájem se mohly pohybovat v rozmezí $\pm 2,25\%$. Tento systém byl zachován i poté, kdy byl zrušen tzv. Brettonwoodský měnový systém a systém devizových kurzů se stal pohyblivým.

Jako institucionální zajištění správného fungování tohoto systému vznikl¹⁰ v roce 1973 Evropský fond pro měnovou spolupráci. Jeho hlavními úkoly bylo snižovat odchylky směnných kurzů, koordinovat zásahy do měn ES a odpovídat za konkrétní kroky centrálních bank.¹¹

1.2 Evropský měnový systém

Evropský měnový systém byl založen na základě tzv. Brémské rezoluce, kterou přijala Evropská rada 5. června 1978. Z hlediska historické paralely je zajímavé, že nešlo o společnou iniciativu všech členských států, ale jeho základy byly dohodnuty tehdejším německým kancléřem Helmutem Schmidtem a francouzským prezidentem Valéryem Giscardem D'Estaing, tedy zástupci států, jež se staly také iniciátory vzniku Fiskálního kompaktu. Hlavním důvodem byly nemalé problémy, jimž čelil jak francouzský frank, tak

⁹ TOMÁŠEK, Michal. *Evropské měnové právo*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2004. s. 30.

¹⁰ Nařízení Rady ES 907/73 ze dne 3. dubna 1973, kterým se zřizuje Evropský fond pro měnovou spolupráci. Úř. věst. L 89, 5. dubna 1973, s. 2 – 5.

¹¹ TOMÁŠEK, Michal. *Evropské měnové právo*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2004. s. 31.

německá marka a těsnější spojení s dalšími měnami je mělo podstatně umenšit.¹² Evropský měnový systém začal fungovat 13. března 1979 a byl postaven na dvou základních pilířích.

Evropská měnová jednotka, neboli ECU, tvořila první pilíř. Nejednalo se o měnu v pravém smyslu slova, ale o koš jednotlivých měn, které v něm byly zastoupeny pevným poměrem podle předem stanovených kritérií.¹³ Pravidelné revize složení koše měly být prováděny každých 5 let a byly využívány také k tomu, aby mohl být koš obohacen o měny nově přistoupivších členů. Takto se struktura ECU pravidelně rozšiřovala a měnila. Zlomovým bodem bylo přijetí Maastrichtské smlouvy, která o ECU uvažovala jako o budoucí měně a tudíž došlo k jejímu zmrazení.¹⁴

Druhým pilířem byl Evropský mechanismus směnných kurzů, jinak označovaný jako ERM.¹⁵ Systém spočíval v tom, že každé účastníci se měně byl stanoven střední kurs vůči ECU a s pomocí těchto kursů byla následně vytvořena síť dvoustranných směnných kurzů.¹⁶ V roce 1999 na něj navázal Evropský mechanismus směnných kurzů II.

I přesto, že Evropský měnový systém fungoval poměrně dlouhou dobu, začaly se brzy mezi jeho účastníky projevovat spory. Nejvýrazněji vystupovaly Francie a Itálie, které v roce 1988 vydaly memoranda kritizující současný vývoj. Fakticky však tato memoranda směřovala zejména proti zásahům německé centrální banky. Reakce na sebe nenechala dlouho čekat. Německo ve svých dvou memorandech deklarovalo připravenost na reformy nutné k vytvoření měnové unie. Francie a Itálie byly nečekaným postojem Německa nadšeny. Pro hlubší integraci se vyslovily také menší státy jako Belgie, Dánsko či Nizozemsko a také státy s méně výkonnou ekonomikou, tedy například Španělsko, Řecko či Irsko. Rezervovaně se stavěla pouze Velká Británie.¹⁷

1.3 Delorova zpráva

Ještě téhož roku, tedy roku 1988, se konalo zasedání Evropské rady v Hannoveru, kde bylo dohodnuto zformování pracovní skupiny pověřené vytvořením zprávy o tom, jakým způsobem hospodářské a měnové unie dosáhnout. Skupina pod jménem „Výbor pro studium

¹² DĚDEK, Oldřich. *Historie evropské měnové integrace: od národních měn k euru*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2008. s. 55.

¹³ Kritériem, ze něhož se při stanovování kurzů vycházelo byla ekonomická síla země, ve které byla ta či ona měna oficiální měnou.

¹⁴ DĚDEK, Oldřich. *Historie evropské měnové integrace: od národních měn k euru*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2008. s. 59.

¹⁵ Exchange Rate Mechanism

¹⁶ TOMÁŠEK, Michal. *Evropské měnové právo*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2004. s. 33.

¹⁷ DĚDEK, Oldřich. *Historie evropské měnové integrace: od národních měn k euru*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2008. s. 140 – 142.

hospodářské a měnové unie v Evropském společenství“ byla vedena Jacquem Delorsem¹⁸ a za dobu svého působení vytvořila dokument známý pod názvem Delorova zpráva.

Delorova zpráva byla po Wernerově plánu druhým zásadním mezníkem. Při srovnání obou dokumentů lze konstatovat, že se oba shodují v tom, že měnovou integraci je třeba provést v určitých fázích, a to konkrétně ve třech¹⁹. Těmto fázím věnuji více pozornosti dále. Shoda panovala také v tom, že měnová integrace by měla být provedena společně s integrací hospodářskou. Mimo tyto zásadní body obsahovala Delorova zpráva i další východiska, která se v budoucnu realizovala.

Zmíněn byl například požadavek na rozpočtovou ukázněnost států. Ta měla být zprvu podpořena dobrovolnou koordinací, ovšem po ukončení poslední fáze měly za porušení pravidel o rozpočtovém schodku následovat sankce.²⁰ Vytvořen měl být Evropský systém centrálních bank a Evropská centrální banka jako nezávislý orgán.

1.4 Etapy vzniku HMU

Jak bylo zmíněno, měnová unie byla realizována ve třech fázích, z nichž každá je definovatelná určitými znaky a jejich cíle se navzájem lišily. V krátkosti zmíním u každé etapy alespoň dobu jejího trvání a základní rysy. V podrobnostech odkazuji na bohatou odbornou literaturu zabývající se evropskou hospodářskou a měnovou integrací²¹.

První etapa probíhala v letech 1990 – 1993. Je charakteristická především postupným odbouráváním překážek, které bránily vytvoření čtyř základních svobod, a to volnému pohybu zboží, osob, kapitálu a služeb. Odbourány byly mimo jiné například měnové a devizové bariéry mezi členskými státy. V tomto období byl také vytvořen jednotný vnitřní trh a podle Delorovy zprávy mělo právě vytvoření společné měny přispět k tomu, aby mohly být plně využívány všechny jeho výhody. Dále je tato etapa typická volným používáním ECU a úzkou spoluprací jednotlivých centrálních bank.

Druhá etapa proběhla v letech 1994 – 1998. V tomto období byly vyhodnocovány podmínky pro vstup do závěrečné fáze hospodářské a měnové unie a byla přijímána opatření technického a organizačního charakteru. Za vhodné považuji také zmínit vznik Evropského měnového institutu, předchůdce Evropské centrální banky, který k tomuto procesu ve velké míře přispěl. Mimo jiné bylo jeho úkolem připravit eurobankovky – jejich návrhy a technické

¹⁸ Jacques Delors byl současně také předsedou Evropské komise

¹⁹ Přičemž první mělo být zahájeno v červenci 1990

²⁰ DĚDEK, Oldřich. *Historie evropské měnové integrace: od národních měn k euru*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2008. s. 144.

²¹ viz např. DĚDEK, Oldřich. *Historie evropské měnové integrace: od národních měn k euru*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2008. s. 55.

parametry. Důležitým byl také rok 1997, kdy Evropská rada schválila znění Paktu stability a růstu (viz dále), jehož cílem bylo zajistit rozpočtovou kázeň v rámci HMU.

Třetí etapa, která započala 1. ledna 1999, je charakteristická jednotnou měnovou politikou, společnou měnou, existencí Evropské centrální banky a Evropským systémem centrálních bank. Ke dni zahájení třetí etapy splňovalo podmínky pro vstup celkem jedenáct zemí, a to Belgie, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Lucembursko, Německo, Nizozemsko, Portugalsko, Rakousko a Španělsko. Počet zemí se ovšem neustále navyšoval, takže postupně vstoupilo do třetí fáze také Řecko²², Slovinsko²³, Malta a Kypr²⁴, Slovensko²⁵ a Estonsko²⁶. Ke konci roku 2013 tedy eurozóna²⁷ zahrnuje celkem 17 států, přičemž do budoucna se předpokládá její další rozšiřování. K prvnímu 1. lednu 2014 se například nově stane členem eurozóny Lotyšsko.

²² 2001

²³ 2007

²⁴ 2008

²⁵ 2009

²⁶ 2001

²⁷ Geografické vymezení států EU, jejichž společnou měnou je euro

2 Další aspekty Hospodářské a měnové unie

Pro základní uvedení do problematiky hospodářské a měnové integrace považuji za nezbytné zmínit také některé další její aspekty. Jde o právní ukotvení hospodářské a měnové unie, její institucionální zajištění a také Maastrichtská kritéria, jež musí daný členský stát splňovat, aby mohl vstoupit do třetí fáze HMU.

2.1 Právní úprava hospodářské a měnové unie

Jak bylo již zmíněno výše, hospodářská a měnová unie představuje jedno z nejsložitějších a nejkompexnějších témat vztahujících se k Evropské unii a její fungování je upraveno řadou právních předpisů. Ve stručnosti tedy zmíním alespoň některé prameny její právní úpravy. Důvodem je jednak základní seznámení čtenáře s touto oblastí a jednak také usnadnění orientace v dalším textu této práce. V první řadě bych ráda zmínila akty primárního práva a dále také některé akty sekundárního práva. I když existují i další prameny práva EU, považuji vzhledem k rozsahu práce za vhodné zmínit pouze tyto.²⁸ Primární právo jako jakési ukotvení hospodářské a měnové unie na nejvyšší úrovni a sekundární právo, které tvoří největší objem regulace.

2.1.1 Primární právo

První zmínky o koordinaci hospodářských politik můžeme nalézt již ve Smlouvě o založení Evropského hospodářského společenství z 25. března 1957, v tzv. Římské smlouvě. S každou další změnou zakládacích smluv poté docházelo k pozměňování a rozšiřování těchto ustanovení. Jednotným evropským aktem z února 1986 například v oblasti měnové politiky zavedl rozhodování kvalifikovanou většinou. Amsterodamská smlouva hovoří o formulování a provádění jednotné měnové politiky a o zavedení společné měny ECU.

Nejvýznamnější doplnění se pak odehrálo Smlouvou o Evropské unii z února 1992, tzv. Maastrichtskou smlouvou. Tato smlouva zakotvila Evropský systém centrálních bank, Evropskou centrální banku a stanovila jako nejzazší termín vstupu do třetí etapy 1. leden 1999. Zároveň došlo k formulaci tzv. Maastrichtských kritérií, tedy podmínek, které je nutno splnit, aby členský stát mohl do třetí fáze vstoupit. Jak jsem již uvedla, tato kritéria považuji za natolik důležitá, že se jim budu věnovat dále podrobněji.

V současnosti nalezneme ustanovení o hospodářské a měnové politice jak ve Smlouvě o Evropské Unii, tak také ve Smlouvě o fungování Evropské Unie, přičemž první zmínku o

²⁸ Pro úplný přehled odkazuji na Rejstřík platných právních předpisů Evropské unie

zavedení hospodářské a měnové unie můžeme nalézt již v preambuli Smlouvy o EU. Státy v této preambuli slavnostně deklarovaly, že jsou rozhodnuty zavést hospodářskou a měnovou unii, jež zahrnuje jednotnou a stabilní měnu.

Oblast evropské hospodářské a měnové politiky upravují v primárním právu také ustanovení čl. 120 - 144 Smlouvy o fungování Evropské unie. Pod osmou hlavou této smlouvy nazvanou „Hospodářská a měnová politika“ najdeme dále jednotlivé kapitoly, které se týkají hospodářské politiky, měnové politiky, institucionálního zakotvení a přechodných ustanovení.

Je zajímavé, že ačkoliv jsou jak hospodářská, tak měnová politika upraveny ve společné části, jsou konstruovány každá jinak. Hospodářská politika je založena na koordinaci hospodářských politik jednotlivými státy tak, aby přispívaly k dosahování cílů EU.²⁹ Pravomoci v oblasti hospodářské politiky tedy nebyly přeneseny na evropskou úroveň a zůstávají i nadále v kompetenci vlád členských států. Naproti tomu měnová politika, pro členské státy jejichž měnou je euro, patří mezi tzv. politiky výlučné, tedy takové u nichž je pouze EU oprávněna přijímat právně závazné akty a jednotlivé státy by tak mohly činit pouze v případě, pokud by k tomu byly zmocněny.³⁰

V oblasti měnové politiky tedy dochází k jejímu vymezování a provádění na úroveň EU, kam byla tato pravomoc přenesena. V oblasti hospodářské politiky naopak dochází k jejímu definování na úrovni členských států a na úrovni EU probíhá „pouze“ jejich koordinace. Tento stav může být také příčinou toho, že zatímco v oblasti měnové politiky bylo dosaženo viditelných a výrazných výsledků, oblast hospodářské politiky naproti tomu poněkud zaostává. Je tomu tak i přesto, že v mnoha dokumentech byla deklarována potřeba tyto politiky vytvářet současně! Tuto situaci někteří autoři považují také za jeden z faktorů, který významnou měrou přispěl k prohloubení finanční krize v Evropě.

Z oblasti primárního práva jsou důležité také dodatkové protokoly, které podle čl. 52 Smlouvy o Evropské unii tvoří nedílnou součást smluv, na nichž je EU založena. Nejdůležitějšími jsou Dodatkový protokol č. 12 upravující proceduru nadměrného schodku, který je v současné době více než aktuální, Dodatkový protokol číslo 13 o kritériích sblížení, Dodatkový protokol číslo 15 o určitých ustanoveních týkajících se Spojeného království Velké Británie a Severního Irska, Dodatkový protokol číslo 16 o určitých

²⁹ čl. 120 Smlouvy o fungování Evropské unie

³⁰ čl. 2 Smlouvy o fungování Evropské unie

ustanoveních týkajících se Dánska a jako poslední Dodatkový protokol o statutu Evropského systému centrálních bank a ECB³¹

2.1.2 Sekundární právo

Právní úprava však zahrnuje také celou řadu sekundárních právních předpisů evropského práva. Protože těchto dokumentů je velké množství zmíním pouze vybrané, které jsou z mého pohledu nejdůležitější či nejzajímavější, a to jak z hlediska historického, tak z hlediska aktuálního vývoje.

Mezi předpisy staršího data, jenž byly důležité zejména v období vstupu do třetí fáze HMU patří například nařízení, která upravují zavádění eura.³² Tedy většinou otázky základní, jimiž jsou například přechodná období nebo stanovení eura jako zúčtovací jednotky pro Evropskou centrální banku a centrální banky členských států eurozóny. Dalším je pak nařízení, které stanoví přepočítací koeficienty mezi eurem a měnami členských států, které euro přijaly.³³ Toto nařízení je velice stručné a má čistě technický charakter. Obě nařízení jsem vybrala pouze pro ilustraci toho, jak rozmanitá je právní úprava této oblasti, neboť právních předpisů tohoto typu existuje nepřehledné množství a není možné je zde všechny zmínit.³⁴

Prou mou práci jsou však důležitější jiná nařízení. Prvním je nařízení Rady č. 1467/97 o urychlení a vyjasnění postupu při nadměrném schodku³⁵ a druhým je nařízení Rady č. 1466/97 o posílení dohledu nad stavy rozpočtů a nad hospodářskými politikami a o posílení koordinace hospodářských politik³⁶. Tato nařízení upravují podrobnosti týkající se postupu při nadměrném schodku, například jeho pozastavení či sankce a také posilují dohled nad hospodářskými politikami a jejich vzájemnou koordinaci prostřednictvím stabilizačních a konvergenčních programů.

Z aktuálně přijatých předpisů, jež byly schváleny v souvislosti s probíhající finanční krizí uvedu tzv. Six-pack, nebo-li pět směrnic a jedno nařízení, který vstoupil v platnost 13. prosince 2011. Jeho úkolem je zpřísnit pravidla fiskální kázně a posílit tak Pakt stability a

³¹ TOMÁŠEK, Michal. Evropské měnové právo. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2004. s. 12.

³² Nařízení Rady č. 974/98 ze dne 3. května 1998, o zavedení eura. Úř. věst. L 139, 11. května 1998, s. 1. a Nařízení Rady č. 1103/97 ze dne 17. června 1997, o některých opatřeních souvisejících se zavedením eura. Úř. věst. L 162, 19. června 1997, s. 1.

³³ Nařízení ES 2866/98 Rady EU ze dne 31. prosince 1998, o přepočítacích koeficientech mezi eurem a měnami členských států, zavádějících euro. Úř. věst. L 359, 31. prosince 1998, s. 1.

³⁴ V podrobnostech proto odkazuji na Rejstřík platných právních předpisů Evropské unie

³⁵ Nařízení Rady č. 1467/97 ze dne 7. července 1997, o urychlení a vyjasnění postupu při nadměrném schodku. Úř. věst. L 209, 2. srpna 1997, s. 6.

³⁶ Nařízení Rady č. 1466/97 ze dne 7. července 1997, o posílení dohledu nad stavy rozpočtů a nad hospodářskými politikami a o posílení koordinace hospodářských politik. Úř. věst. L 209, 2. srpna 1997, s. 1.

růstu, na něhož byla navázána také nařízení zmíněná v předchozím odstavci a jemuž se budu podrobněji věnovat dále. Opomenout nelze ani tzv. Two-pack, představovaný dvěma směrnici, jenž by měl posílit mechanismy dohledu nad rozpočtovými plány členských zemí eurozóny.

2.2 Institucionální zajištění

Fungování hospodářské a měnové unie musí být zajištěno taktéž po stránce institucionální. V širším slova smyslu lze říci, že se na její správě podílejí všechny instituce EU. Z hlediska rozsahu a tématu této práce však nepovažuji za vhodné zabývat se rolí každé z institucí EU při správě hospodářské a měnové unie. V užším slova smyslu je takovou institucí Evropská centrální banka a dále pak Evropský systém centrálních bank, a proto právě jim budu věnovat pozornost.

2.2.1 Evropská centrální banka

Evropská centrální banka je institucí Evropské unie a její úpravu na úrovni primárního práva můžeme nalézt v člancích 282 – 284 Smlouvy o fungování Evropské unie, které obsahují základní ustanovení. Mimo to však můžeme částečnou úpravu nalézt také v člancích 119 – 144 SFEU, upravujících hospodářskou a měnovou politiku. Důležitým je rovněž Dodatkový protokol č. 4 „o statutu Evropského systému centrálních bank a Evropské centrální banky“ upravující podrobnosti.

ECB byla založena 1. června 1998 a jejím sídlem se stal Frankfurt nad Mohanem. Ve všech členských státech má ECB právní subjektivitu a v nejširší možné míře způsobilost k právním úkonům. Podle SFEU jsou jejími rozhodovacími orgány Rada guvernérů a Výkonná rada.

Výkonná rada se skládá z prezidenta, viceprezidenta a dalších čtyř členů. Ti jsou jmenováni Evropskou radou na dobu 8 let, přičemž nemohou být jmenováni opakovaně. Každý z členů má jeden hlas a k využití svého hlasovacího práva musí být osobně přítomen. Rada guvernérů je složena z členů Výkonné rady a z guvernérů národních centrálních bank států, jejichž měnou je euro, přičemž každý člen má jeden hlas. Hlasovací právo vykonávají členové osobně a pokud statut nestanoví jinak, rozhoduje se prostou většinou. Rada guvernérů přijímá obecné zásady, určuje měnovou politiku a přijímá rozhodnutí týkající se měnových cílů, úrokových sazeb a vytváření měnových rezerv.

V primárním právu lze na několika místech nalézt také hlavní cíl ECB, kterým je péče o cenovou stabilitu. Jinými slovy řečeno, ECB je povinna udržovat nízkou míru inflace, a tak

přispívat k celkové stabilitě jednotné měny. Za tímto účelem může využívat nástrojů, které jí byly svěřeny. V souvislosti s finanční krizí v Evropě však vyvstala odborná diskuze ohledně míry či způsobu používání těchto nástrojů. Část odborníků dokonce zastává názor, že některé zásahy ECB neodpovídaly postavení a funkci, která by jí měla náležet.

S tím souvisí i další palčivá otázka, a to nezávislost ECB. Diskutována je jak nezávislost v oblasti stanovování cílů měnové politiky, tak také nezávislost při výběru nástrojů jakými bude těchto cílů dosaženo. Dalším rozměrem je možnost ECB činit rozhodnutí bez vlivu politického tlaku. Všechny tyto aspekty nezávislosti jsou podrobovány z mnoha stran tvrdé kritice. Častými argumenty přitom jsou, že takto rozsáhlá nezávislost zhoršuje demokratický deficit EU nebo že takto rozsáhlá kontrola měnové politiky neznamena pouze její delegaci, ale faktické zřeknutí se. Naopak zastánci jsou toho názoru, že ECB se stále pohybuje v mantinelech, které jí byly určeny a že makroekonomická politika není tím, co by odráželo preference voličů.³⁷

2.2.2 Evropský systém centrálních bank

Evropský systém centrálních bank byl založen rovněž 1. června 1998. Je tvořen Evropskou centrální bankou a národními centrálními bankami členských států EU. Vzhledem k tomu, že všechny státy však doposud euro nepřijaly, považuje většina zdrojů za důležitější činnost Eurosystemu, jenž se skládá z Evropské centrální banky a centrálních bank států, jejichž měnou je euro. Eurosystem odpovídá za provádění politiky eurozóny.

Oba tyto systémy, tedy jak Evropský systém centrálních bank, tak Eurosystem, mají hlavní úkol v podstatě shodný s úkolem Evropské centrální banky, a to udržovat cenovou stabilitu a podílet se na plnění společných úkolů. A i když lze bezpochyby jedinečně souhlasit s názorem, že pro bezproblémový chod eurozóny je důležitější činnost Eurosystemu, nelze myslím zpochybnit, že natolik náročný projekt jako je jednotná měna se neobejde bez spolupráce centrálních bank všech členů EU.

2.3 Maastrichtská konvergenční kritéria

Jako Maastrichtská konvergenční kritéria se označují podmínky, jejichž splnění je podmínkou vstupu členského státu EU do třetí fáze evropské měnové integrace. Jejich zakotvení v primárním právu vychází z článku č. 140 Smlouvy o fungování Evropské unie.

³⁷ CHANG, Michele. *Monetary integration in the European union*. 1. vydání. Hampshire: Palgrave Macmillan, 2009. s. 114 – 116.

Podrobněji je dále rozpracovávají jednotlivé protokoly³⁸ připojené k této smlouvě. Samotný obsah Maastrichtských kritérií zmíním pouze ve stručnosti, i když se podle mého názoru jedná o téma zajímavé, jež by si zasloužilo více pozornosti.

Prvním kritériem je nárůst spotřebitelských cen ve srovnání s předchozím rokem, jenž nesmí překročit průměr tří zemí, které dosáhly v oblasti cenové stability nejlepších výsledků o více než 1,5 %. Jde tedy o zajištění dlouhodobé cenové stability.

Druhým kritériem je schodek veřejných financí, jenž nesmí být vyšší než 3% hrubého domácího produktu a celková zadluženost veřejných financí nesmí být vyšší než 60 % hrubého domácího produktu. Tato kritéria bývají některými autory uváděna jako dvě samostatná. Pro potřeby této práce je však vhodnější je ponechat tak, jak jsou uvedena v protokolech ke smlouvám, na nichž je založena EU. Platí totiž, že nejsou-li splněny obě jeho složky, není splněno kritérium veřejných financí jako celek.

Třetím kritériem je výkyv směnného kurzu od centrální parity, stanovený mechanismem směnných kurzů v rámci Evropského měnového systému, jenž musí být udržován alespoň po dobu dvou let bez provedení devalvace středního kurzu své měny vůči euru. Jedná se tedy o stabilitu měnového kurzu, který se musí pohybovat ve stanoveném flukтуаčním rozmezí.

Poslední kritérium pak stanoví, že průměrné úrokové sazby z dlouhodobých vkladů a dluhopisů nesmí překročit o více než 2% úrokovou sazbu nejvýše tří členských zemí, které dosáhly v oblasti cenové stability nejlepší výsledků.

Takto definovaná Maastrichtská kritéria jsou již od svého zavedení předmětem neutuchající kritiky jak ze strany odborníků, tak ze strany členských států. Ve stručnosti nastíním pouze nejvíce vytykané problémy, jimiž jsou v první řadě rigidita kritérií a s tím spojená neschopnost reflektovat ekonomický kontext dané země a také necitlivost kritérií k hospodářským cyklům země. Dále jsou zmiňovány necitlivost k prováděným reformám, ke strukturálním specifikům či rozdílům v infrastruktuře.³⁹

V odborné literatuře tedy nalezneme mnoho postojů k tomu jak moc jsou tato kritéria potřebná, zda jsou nastavena správně, zda jsou efektivní a zda by nebylo potřeba je změnit případně úplně zrušit. Spekulace v tomto směru ponechám odborníkům na ekonomii. Faktem však podle mého názoru zůstává, že pokud již jednou členský stát Maastrichtská kritéria splní a postoupí do třetí fáze měnové integrace, pak ochota jejich dalšího udržení slábne. I z tohoto důvodu se několik let po jejich zavedení zrodil nástroj, který měl zmíněné situaci zabránit –

³⁸ Zejména Protokol č. 12 „o postupu při nadměrném schodku“, Protokol č. 13 „o kritériích konvergence“, Protokol č. 14 „o eurokupině“, okrajově pak též některé další protokoly

³⁹ ŠTĚPÁNEK, Pavel. *Maastrichtská fiskální kritéria: užitečný nástroj nebo neefektivní zátěž?* [online]. vsfs.cz, 1. května 2007 [cit. 5. prosince 2013]. Dostupné na <http://is.vsfs.cz/repo/3185/ACTA_2_2007_Stepanek.pdf>.

Pakt stability a růstu a na něj navazující Smlouva o stabilitě, koordinaci a růstu v hospodářské a měnové unii.

3 Finanční krize v Evropě

Kapitola věnující se finanční krizi v Evropě je součástí této práce pouze za účelem seznámení čtenáře s okolnostmi, které předcházely přijetí Fiskálního kompaktu a jejich zasazení do širších souvislostí. V žádném případě si neklade za cíl vyčerpávajícím způsobem popsat všechny aspekty finanční krize. Vzhledem k zaměření práce bude tedy kapitola pouhým stručným uvedením do problematiky nastiňujícím příčiny a průběh krize, některá opatření přijatá k jejímu řešení a krátké uvedení do aktuálního stavu.

3.1 Průběh finanční krize

Evropská unie byla zasažena celosvětovou finanční krizí v roce 2008, její příčiny je však nutno hledat již v době dřívější. Konkrétně v letech 2001 – 2004, kdy mířila americká ekonomika do recese a bylo potřeba přijmout kroky k jejímu oživení. Americká centrální banka tedy snížila základní úrokovou sazbu na jednu z nejnižších hodnot vůbec, v důsledku čehož začaly americké domácnosti více utrácet za spotřební zboží. Společně se základní úrokovou sazbou se snížila také hypoteční úroková sazba což mělo za následek rapidní navýšení nákupu nemovitostí.

Banky, které hypotéky poskytovaly však nebraly ohledy na bonitu klientů, a tak byly poskytovány i těm, kteří by si ji za dosavadních hodnot výše hypotečních úroků nemohli dovolit. V roce 2004 začala americká centrální banka vyšší základní úrokové sazby opět zvedat, což se samozřejmě opět promítlo do výše úroků hypotečních. Aby byly méně bonitní domácnosti schopny nadále hypotéku splácet, byly nuceny omezit své výdaje. Některé domácnosti pak přestaly splácet úplně. Banky, u nichž měli klienti hypotéky vedené, se ocitly v potížích a některé zbankrotovaly. Největším příkladem bankrotu je pád investičního kolosu Lehman Brothers na konci roku 2008.

Ve stejném roce se pak tato finanční krize přesunula do Evropy, na jejímž území se však neprojevila rovnoměrně.⁴⁰ Při zavádění ochranných opatření na úrovni států navíc neexistovala koordinace a každý stát měl tak možnost zavádět garance za peněžní vklady v bankách samostatně. Obava z dalšího vývoje však znamenala zpomalení hospodářského růstu a nových investic. Jak bylo již zmíněno, státy k řešení přistupovaly individuálně, což se odrazilo také na způsobu boje proti krizi, který na úrovni států zahrnoval nejrůznější opatření od investičních pobídek až po opatření podporující zaměstnanost.

⁴⁰ Např. v několika státech, především západní Evropy, muselo dojít ze strany států k záchranám bank, v jiných nebyla tato opatření zapotřebí

V roce 2009 bylo na Summitu Evropské rady přijato prohlášení, které odmítalo protekcionismus jako nástroj řešení krize. EU tak reagovala na kroky některých státníků, jako například bývalého francouzského prezidenta Nicolase Sarkozyho a jeho plán na podporu francouzských automobilek. Francie však nařčení z protekcionismu odmítla⁴¹ a Nicolas Sarkozy se stal společně s německou kancléřskou Angelou Merkelovou hlavními iniciátory reformem. Na zmíněném Summitu byla rovněž vyjádřena snaha o větší koordinaci boje proti finanční krizi v rámci EU.

I přes přijatá opatření však finanční krize vyústila v roce 2010 v krizi veřejných financí, již bylo (a stále je) nejvíce postiženo Řecko, Irsko, Portugalsko, Španělsko a Itálie. Všechny tyto státy jsou zároveň členy eurozóny a jejich vývoj tedy ovlivnil celou eurozónu a také pozici jednotné měny. Některé státy byly následně nuceny zažádat o finanční pomoc.

Rozsah této práce nedovoluje věnovat pozornost všem státům, proto jako příklad uvedu ten, jenž se potýká s absolutně největšími problémy a je také předmětem největších sporů a dohadů, týkajících se (mimo jiné) také například jeho setrvání v eurozóně. Oním státem je Řecko. První záchranný balíček pro Řecko byl schválen v květnu roku 2010 a druhý v září 2011, přičemž celkový objem pomoci činil 240 miliard eur. Aktuálně se diskutuje také o nutnosti poskytnout třetí balík finanční pomoci.⁴² Mezi instituce, které se na financování těchto záchranných balíčků podílejí patří Evropská centrální banka, Evropská komise a Mezinárodní měnový fond.⁴³

Odborníci se shodují na tom, že na finanční krizi v EU má svůj podíl také fakt, který byl zmíněn již v úvodu této práce, a to absence hospodářské unie. Ta se měla dle předpokladů vytvářet postupně v závislosti na sbližování ekonomik členských států eurozóny. Ve skutečnosti však došlo k pravému opaku a rozdíly mezi státy se prohlubovaly.⁴⁴ V případě tohoto člena eurozóny však mnozí autoři upozorňují, že svůj podíl na situaci má také dlouhodobé nedodržování Paktu stability a růstu ze strany Řecka, dále rozbujelý řecký sociální systém a také falšování některých makroekonomických údajů ze strany řecké vlády.

K záchraně Řecka před bankrotem však bylo zapotřebí mimo finanční pomoci přijmout i mnoho dalších opatření, například odepsat část jeho dluhového břemene či

⁴¹ ČTK. *Sarkozy: Protekcionismus je sprosté slovo* [online]. euroskop.cz, 2. března 2009 [cit. 19. listopadu 2013]. Dostupné na <<https://www.euroskop.cz/8958/11027/clanek/sarkozy-protekcionismus-je-sproste-slovo/>>.

⁴² BYDŽOVSKÁ, Marie. *Šéf záchranného fondu: Řecko bude potřebovat pomoc ještě potřeť* [online]. euroskop.cz, 15. listopadu 2013 [cit. 19. listopadu 2013]. Dostupné na <<https://www.euroskop.cz/46/23209/clanek/sef-zachranneho-fondu-recko-bude-potrebovat-pomoc-jeste-potreti/>>.

⁴³ V literatuře bývají tyto instituce označovány jako tzv. Trojka

⁴⁴ BYDŽOVSKÁ, Marie. *Kořeny a průběh krize eurozóny* [online]. euroskop.cz, 2. března 2009 [cit. 19. listopadu 2013]. Dostupné na <<https://www.euroskop.cz/9026/sekce/koreny-a-prubeh-krize-eurozony/>>.

vnitrostátní úsporná opatření a reformy. Kritickou se pak stala také nezaměstnanost, a to nejen v Řecku, ale svých rekordních hodnot dosahovala v celé Eurozóně. S nejvyšší nezaměstnaností se dlouhodobě potýká opět především Řecko, ale také Španělsko, kde její míra činí 27,6, respektive 26,6 procenta.⁴⁵

3.2 Přijatá opatření

Evropská unie za účelem boje proti finanční krizi přijala nespočet opatření. Ve stručnosti uvedu pouze ta, která jsou relevantní pro mou práci. V případě ostatních, jimiž jsou například tzv. Evropské dluhopisy či navrhovaná bankovní unie odkazují na v tuto chvíli již poměrně bohaté zdroje ve formě analýz a komentářů.

Díky dohodě 16 států eurozóny byl v roce 2010 ustanoven Evropský nástroj finanční stability⁴⁶ se sídlem v Lucemburku. Jedná se o instituci, jejímž prostřednictvím jsou získávány prostředky na pomoc zemím eurozóny, které se ocitnou ve finančních potížích. Instituce k tomuto účelu emitovala dluhopisy, ze které ručily jednotlivé státy eurozóny podle přesně určeného klíče. Dalším nástrojem je Evropský mechanismus finanční stabilizace⁴⁷, rovněž zřízený v roce 2010. Na rozdíl od předchozího nástroje se na jeho zřízení dohodly všechny státy EU. Druhým podstatným rozdílem je, že dluhopisy emitované v tomto případě Evropskou komisí, jsou kryty obecným rozpočtem EU.

O dva roky později, tedy v roce 2012, byl po ratifikaci státy eurozóny vytvořen Evropský stabilizační mechanismus⁴⁸, jenž oba výše zmíněné nástroje nahrazuje. Jedná se o stálý krizový mechanismus, který má pomoci státům ohroženým finančními problémy. Státy do mechanismu přispívají rozdílnými částkami, které jsou určeny podle stejného klíče jako jejich podíly na základním kapitálu ECB. Celkový kapitál tvoří 500 miliard eur. Z tohoto kapitálu bude 80 miliard eur splaceno státy v několika splátkách, přičemž poslední ze splátek se uskuteční v roce 2014. Jeho největším přispěvatelem je Německo. Pro čerpání finanční pomoci z Evropského stabilizačního mechanismu na základě nových programů je mimo jiné nutné splnit podmínku ratifikace právě Smlouvy o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii.

Členské země stojící mimo eurozónu se mohou tohoto mechanismu účastnit ad hoc. Česká republika není prozatím členem eurozóny a mechanismu se rovněž neúčastní. Pokud by

⁴⁵ VLK, Tomáš. *Nezaměstnanost v eurozóně v září překvapivě na novém rekordu* [online]. patria.cz, 31. října 2013 [cit. 15. listopadu 2013]. Dostupné na <<http://www.patria.cz/zpravodajstvi/2478216/nezamestnanost-v-eurozone-v-zari-prekvapive-na-novem-rekordu.html>>.

⁴⁶ Jinak také European Financial Stability Facility, zkráceně EFSF

⁴⁷ European Financial Stabilisation Mechanism, zkráceně EFSM

⁴⁸ European Stability Mechanism, ESM

však členem byla, její účast v ESM by znamenala splacení kapitálu ve výši 32 miliard Kč v hotovosti a příslibení dalšího kapitálu, který by mohl činit až 250 miliard Kč. Konečný závazek České republiky v ESM by si však mohl vyžádat až 350 miliard Kč.⁴⁹

Opatření v boji proti krizi byla dále zavedena také na úrovni legislativní. Tato opatření byla však již zmíněna v kapitole Právní úprava hospodářské a měnové unie, proto se dále tzv. Six-packu, nebo-li pěti směrnicím a jednomu nařízení a na něj navazujícímu tzv. Two-packu představovaného dvěma směrnicemi, nebudu věnovat. Z pohledu této práce je však nejdůležitější opatření v legislativní oblasti (i přesto, že není součástí práva EU) Smlouva o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii, jíž budou věnovány následující kapitoly.

⁴⁹ Hodnoty odhadované Ministerstvem financí České republiky pro rok 2012

4 Smlouva o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii

Jak bylo již řečeno, Maastrichtská kritéria byla přijata jako podmínky, které musí stát splnit, aby mohl vstoupit do třetí fáze měnové unie. Pro stabilitu měny je však žádoucí, aby tyto podmínky byly ze strany účastnických států plněny i poté, co se stanou členy eurozóny. K zajištění stavu především fiskální kázně bylo nutno přijmout adekvátní nástroj. Vzhledem k tomu, že jádrem této práce je analýza právě jednoho z těchto nástrojů, tedy Smlouvy o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii, považuji za vhodné krátce zmínit jejího předchůdce – Pakt stability a růstu.

Pakt stability a růstu byl přijat v roce 1997 a spolu s ním také dvě prováděcí nařízení, o nichž jsem již hovořila⁵⁰. Smlouva upravuje hodnotu rozpočtového deficitu, hodnotu veřejného dluhu a také proceduru v případě, že nejsou tyto hodnoty dodrženy, tzv. procedura nadměrného deficitu⁵¹. Zmíněná procedura slouží k zajištění fiskální kázně, přičemž hlavní slovo mají Rada a Komise. V průběhu let se však ukázalo, že i přes sankce, které mohou být na základě Paktu stability a růstu uvaleny, neexistuje ze strany členských států přílišná ochota jej dodržovat. Nadměrný deficit byl tedy postupně deklarován u Portugalska, Německa, Francie, Nizozemska a dalších. Zejména u velkých zemí, tedy u Francie a Německa se ukázalo, že smlouva nefunguje tak, jak by měla.

Stanovením příliš rigidních pravidel, která nerespektovala hospodářské cykly znamenalo pro všechny země dříve či později jejich porušení. Bývalý předseda Evropské komise Romano Prodi dokonce označil tato pravidla za „stupidní“.⁵² V roce 2003 pak došlo ze strany Francie a Německa k intenzivnímu působení jejich ministrů financí v Radě ECOFIN a výsledkem bylo schválení odkladu procedury nadměrného deficitu u těchto zemí. A i když byl tento akt později Evropským soudním dvorem anulován, na faktu, že tyto země nebyly potrestány se nic nezměnilo.

Bylo jasné, že Pakt stability a růstu a jeho ustanovení nefungují a došlo tedy k několika jeho novelizacím a revizím. Novelty však nepřinesly příznivější kritéria, ale spíše

⁵⁰ Nařízení Rady č. 1467/97 ze dne 7. července 1997, o urychlení a vyjasnění postupu při nadměrném schodku. Úř. věst. L 209, 2. srpna 1997, s. 6. a Nařízení Rady č. 1466/97 ze dne 7. července 1997, o posílení dohledu nad stavy rozpočtů a nad hospodářskými politikami a o posílení koordinace hospodářských politik. Úř. věst. L 209, 2. srpna 1997, s. 1.

⁵¹ Excessive Deficit Procedure, zkráceně EDP

⁵² ČTK. *Romano Prodi se svými výroky v Evropské komisi stále více izoluje* [online]. hn.ihned.cz, 21. října 2002 [cit. 19. července 2013]. Dostupné na <<http://hn.ihned.cz/c1-11699850-romano-prodi-se-svymi-vyroky-v-evropske-komisi-stale-vice-izoluje>>.

vyjmenovaly situace, za kterých sankce nemusely být uvaleny, i když k porušení došlo. Někteří autoři jsou toho názoru, že takto otevřený prostor pro omlouvání fiskální nedisciplinovanosti států významně přispěl k následné dluhové krizi. S tímto názorem se plně ztotožňují.

Díky praktické nefunkčnosti tohoto nástroje a zároveň probíhající finanční krizi se projevila nutnost vyjednat nástroj efektivnější a účinnější. Tím by měla být Smlouva o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii, zkráceně označovaná jako Fiskální kompakt. Tato smlouva je některými autory považována za krok k fiskální unii.⁵³

4.1 Přijetí Fiskálního kompaktu

Koncem roku 2011 na zasedání Evropské rady došlo k dohodě ohledně nové smlouvy, jejímž cílem bude obnovit a udržet fiskální kázeň zemí EU. Lze myslím souhlasit s názorem, dle něhož je přijetí Fiskálního kompaktu především krokem politickým, který slouží jako pojistka pro státy tvořící jádro eurozóny, zejména Německa, vůči ostatním státům.⁵⁴ Tento závěr jasně vyplývá zejména z iniciativního postupu německé kancléřky Merkelové a bývalého francouzského prezidenta Sarkozyho. Konečné znění Fiskálního kompaktu bylo následně dohodnuto na Summitu EU v prosinci 2012. Již v souvislosti s jeho vyjednáváním však vyvstalo mnoho sporných otázek a jednou z nich byla forma, ve které bude smlouva přijata.

Prvotním návrhem byla logicky změna primárního práva. K této změně je však zapotřebí souhlasu všech členských států Evropské unie a Velká Británie již na začátku vyjednávání deklarovala, že se ke smlouvě připojit nehodlá, respektive že nebude souhlasit s otevřením procesu revize primárního práva. Státy nešly ani cestou posílené spolupráce⁵⁵, což bylo a je kritizováno četnou odbornou veřejností⁵⁶. Jako důvod bývá uváděn argument některých států, zejména Německa, podle kterého má Fiskální kompakt uzavřený ve formě mezinárodní smlouvy větší symbolickou sílu, než pokud by byla zvolena cesta posílené spolupráce. Odborná veřejnost se k této argumentaci staví ironicky a dodává, že o co má větší

⁵³ McARDLE, Pat. *The Euro Crisis: The 'Fiscal Compact' and Fiscal Policy* [online]. iiea.com, 29. ledna 2012. Dostupné na <<http://www.iiea.com/publications/the-euro-crisis-the-fiscal-compact-and-fiscal-policy>>.

⁵⁴ O BROIN, Peadar. *The Euro Crisis: The Fiscal Treaty – An Initial Analysis* [online]. iiea.com, 26. ledna 2012 [cit. 9. března 2013]. Dostupné na <<http://www.iiea.com/publications/the-euro-crisis-the-fiscal-treaty--an-initial-analysis>>.

⁵⁵ čl. 326 – 334 Smlouvy o fungování Evropské unie, čl. 20 Smlouvy o Evropské unii

⁵⁶ například článek KUSÁK, Martin, PÍTROVÁ, Lenka. *Legal aspects of the Treaty on stability, coordination and governance in the economic and monetary union* [online]. ilaw.cas.cz, 1. února 2013 [cit. 21. října 2013]. Dostupné na <<http://www.ilaw.cas.cz/tlq/index.php/tlq/article/view/71>>.

symbolickou sílu, o to menší má sílu právní.⁵⁷ Poukazováno je zejména na skutečnost, že jako akt mezinárodního práva nevykazuje Fiskální kompakt žádnou z vlastností, kterou by požíval, pokud by byl aktem práva EU.

Nakonec došlo k uzavření nikoli nadnárodní, ale mezinárodní dohody s podmínkou, že v platnost vstoupí až po ratifikaci dvanácti členskými státy. Smlouva tak měla vstoupit v platnost i v případě, že by jí neratifikovali všichni předpokládaní signatáři⁵⁸. Pochybnosti o připojení se ke smlouvě existovaly zejména u států, u nichž mohlo být přijetí smlouvy podrobena referendu, tedy například Irsko, Finsko či Rumunsko.⁵⁹ Obavy se však nenaplnily a smlouva byla podrobena referendu pouze v Irsku, kde se navíc pro její přijetí vyslovilo přes 60% voličů. Smlouva byla formálně podepsána hlavami států 2. března 2012. Předseda Evropské komise José Manuel Barroso vydal u této příležitosti prohlášení, ve kterém mimo jiné pogrataloval hlavám států k jejich rozhodnutí Fiskální kompakt podepsat.⁶⁰

4.2 Forma a způsob přijetí

I přesto zůstává způsob a forma přijetí Fiskálního kompaktu v odborných kruzích velice kontroverzním tématem. Faktem, který je myslím nezpochybnitelný a na který upozorňuje řada autorů je, že tento krok sloužil k záměrnému obejití článku 48 Smlouvy o EU, tedy ustanovení upravujících řádný postup pro změnu primárního práva.⁶¹ Liší se však názory na to, zda je takový postup v pořádku či nikoliv. Část odborníků se obává bezprecedentnosti takového aktu a jeho účinků do budoucna. Někteří se obávají, že by se z tohoto postupu mohlo stát pravidlo.

Podle některých názorů je zmíněný přístup důkazem, že je EU jako celek zablokovaná v dosahování svých cílů řádným procesem revize primárního práva.⁶² Druhá skupina nepovažuje tento přístup za zcela bezproblémový, upozorňuje však na podobnost se Schengenskou dohodou, v jejímž případě došlo k včlenění do práva EU až Amsterodamskou

⁵⁷ MAGURO, Miguel In KOCHAROV, Anna (ed.). *Another legal monster? An EUI debate on the Fiscal compact treaty* [online]. cadmus.eui.eu, září 2012 [cit. 28. října 2013]. Dostupné na <http://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/21496/LAW_2012_09_Kocharov_ed.pdf?sequence=1>.

⁵⁸ Tedy zejména státy eurozóny

⁵⁹ KRÁL, David. *Povede fiskální smlouva EU k dvourychlostní Evropě?* Mezinárodní politika, 2012, roč. 36, č. 3, str. 9 – 12.

⁶⁰ *Statement by President Barroso at the signature ceremony of the Treaty on Stability, Coordination and Governance in the Economic and Monetary Union* [online]. europa.eu, 2. března 2012 [cit. 9. března 2013]. Dostupné na <http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-12-145_en.htm>.

⁶¹ O BROIN, Peadar. *The Euro Crisis: The Fiscal Treaty – An Initial Analysis*. [online]. iiea.com, 26. ledna 2012 [cit. 9. března 2013]. Dostupné na <<http://www.iiea.com/publications/the-euro-crisis-the-fiscal-treaty--an-initial-analysis>>.

⁶² House of Commons. *Treaty on Stability, Coordination and Governance: impact on the eurozone and the rule of law* [online]. publications.parliament.uk, 27. března 2012 [cit. 9. října 2013]. Dostupné na <<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201012/cmselect/cmeuleg/1817/1817.pdf>>.

smlouvou. Do té doby fungovala jako smlouva mezinárodní. Tyto smlouvy jsou v odborné literatuře označovány jako smlouvy „přemost'ovací“⁶³ a jsou využívány v situacích, kdy není možné dosáhnout jednomyslnosti.⁶⁴

Sama nezastávám bezvýhradně ani jeden z těchto krajních názorů. Pokud se však podíváme na proceduru přijímání poslední změny primárního práva, tedy Lisabonské smlouvy a na neúspěch Smlouvy o Ústavě pro Evropu, která jí předcházela, je třeba si uvědomit, že každá změna primárního práva s sebou nese riziko nezdaru. I pokud je již dosaženo konsenzu, může celý proces ztroskotat na ratifikacích jednotlivými zeměmi.

Navíc, jak bylo již zmíněno, Velká Británie deklarovala svou neúčast ihned na začátku. Z tohoto pohledu je tedy zřejmé, proč se státy uchýlily k jinému postupu. Domnívám se tedy, že takový postup není zcela v pořádku, zejména s ohledem na řádné postupy při změnách práva EU, a to jak primárního, tak sekundárního. Na druhou stranu se obávám, že vzhledem k rozšiřování EU a prohlubování integrace přibude v budoucnu případů, kdy bude EU muset reagovat podstatně pružněji a procedury obsažené v ustanoveních Smlouvy o EU nebudou postačovat. Do budoucna by tedy bylo vhodné zvážit jejich reformu.

Rovněž je nutné mít na paměti, že se Evropská unie nalézá v situaci, kdy je potřeba využít rychlejších a efektivnějších postupů. Onou situací mám na mysli právě probíhající finanční krizi. S přihlédnutím k výše zmíněným argumentům mohu říci, že je mi blízký názor profesora Dougana, dle něhož pokud není dosažení daného cíle možné skrze „řádný proces“, je potřeba dát se jinou cestou.⁶⁵

4.3 Působnost Fiskálního kompakt

Fiskální kompakt, jako akt mezinárodního práva, se vyznačuje svou působností, jenž zároveň tvoří další diskutovanou otázku. Dále se budu věnovat pouze působnosti časové a působnost místní, neboť právě jejich konstrukce je zajímavá a neobvyklá.

⁶³ „bridging treaties“

⁶⁴ O BROIN, Peadar. *The Euro Crisis: The Fiscal Treaty – An Initial Analysis*. [online]. iiea.com, 26. ledna 2012 [cit. 9. března 2013]. Dostupné na <<http://www.iiea.com/publications/the-euro-crisis-the-fiscal-treaty--an-initial-analysis>>.

⁶⁵ House of Commons. *Treaty on Stability, Coordination and Governance: impact on the eurozone and the rule of law* [online]. publications.parliament.uk, 27. března 2012 [cit. 9. října 2013]. Dostupné na <<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201012/cmselect/cmeuleg/1817/1817.pdf>>.

4.3.1 Působnost místní

První ustanovení smlouvy, konkrétně první věta prvního článku stanoví, že se na ní dohodly smluvní strany, coby členské státy EU.⁶⁶ Podle mého názoru je tak jasně demonstrován fakt, že i když se jedná o akt mezinárodního práva, je neoddělitelně spjat s Evropskou unií. Smlouva dále stanoví, že její ustanovení se plně vztahují na smluvní strany, jejichž měnou je euro. Jak bylo zmíněno výše, smluvními stranami se nestaly pouze Velká Británie a Česká republika, euro není však měnou ani jednoho z nich.

Připojení se k Fiskálnímu paktu tedy deklarovaly všechny státy, jejich měnou euro je (v současnosti 17) a dalších osm států, jejich měnou euro není. Lze tedy říci, že mezi státy panuje vysoká míra konsenzu na obsahu Fiskálního kompaktu a také celkově vysoká míra ochoty k řešení současné situace a prohloubení spolupráce v oblasti hospodářské a měnové unie.

Nutno podotknout, že státy, jejichž měnou euro není, se mohou zavázat pouze k dodržování hlavy třetí („Rozpočtový pakt“) a čtvrté („Koordinace hospodářských politik a konvergence“). Nejsou jim tedy svěřena práva na správě eurozóny vyplývající z hlavy páté (Správa eurozóny). I přesto se drtivá většina těchto členských států rozhodla Fiskální kompakt ratifikovat. Otázkou je, proč k tomuto kroku přistoupily.⁶⁷ Podle mého názoru je důvod velice jednoduchý a je v preambuli Fiskálního kompaktu dokonce explicitně zmíněn. Je jím (jak bylo již zmíněno výše) podmíněnost čerpání prostředků z Evropského stabilizačního mechanismu ratifikací Fiskálního kompaktu.

4.3.2 Působnost časová

Ohledně časové působnosti článek 14 Fiskálního kompaktu stanoví, že smlouva vstoupí v platnost buď 1. ledna 2013 v případě, že dvanáct smluvních stran, jejichž měnou je euro již uložilo své ratifikační listiny nebo prvním dnem měsíce následujícího po uložení dvanácté ratifikační listiny smluvní stranou, jejíž měnou je euro.⁶⁸ Která z možností se nakonec prosadí závisela na tom, která z daných skutečností nastane dříve. Dne 21. prosince 2012 uložilo své ratifikační listiny Finsko, díky čemuž se uplatnil postup zmíněný jako první a smlouva vstoupila v platnost 1. ledna 2013.

⁶⁶ čl. 1, odst. 1 Smlouvy o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii

⁶⁷ ZBÍRAL, Robert. *Smlouva o fiskální unii – referendum, ústavní většina nebo „dobrá příležitost mlčet“?* [online]. jinepravo.cz, 18. ledna 2012 [cit. 23. října 2013]. Dostupné na <<http://jinepravo.blogspot.cz/2012/01/robert-zbiral-smlouva-o-fiskalni-unii.html>>.

⁶⁸ čl. 14 odst. 2 Smlouvy o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii

Mezi smluvními stranami, jejichž měnou je euro a které Fiskální kompakt ratifikovaly, se použije ode dne jeho vstupu v platnost. Vůči ostatním smluvním stranám jejichž měnou je euro, které však Smlouvu dosud neratifikovaly, se použije od prvního dne měsíce následujícího po uložení ratifikační listiny příslušného státu.

Odchylně je použitelnost upravena pro státy, jejichž měnou euro není. První výjimku tvoří státy, na něž se vztahuje výjimka dle článku 139 Smlouvy o fungování EU. Jde o státy, o kterých Rada nerozhodla, že splňují nezbytné podmínky pro přijetí eura. Druhou výjimku tvoří Dánsko⁶⁹. Ustanovení Fiskálního kompaktu se stanou pro tyto státy použitelnými ode dne použitelnosti rozhodnutí o zrušení této výjimky. V případě Dánska je však postup umožňující zrušení výjimky možno zahájit pouze na jeho žádost.

Určitá ustanovení však mohou být pro tyto státy použitelná i dříve, a to v případě, že smluvní strana oznámí úmysl být vázána všemi ustanoveními hlavy třetí („Rozpočtový pakt“) a čtvrté („Koordinace hospodářských politik a konvergence“)⁷⁰ Fiskálního kompaktu nebo i jen jejich částmi k dřívějšímu okamžiku. Takovéto prohlášení učinilo například Rumunsko.

4.4 Struktura Fiskálního kompaktu jeho vztah k právu EU

Fiskální kompakt je rozdělen na preambuli, 6 hlav a 16 článků. Preambule je v porovnání s jinými mezinárodními smlouvami neobvykle dlouhá a právě svou délkou je bližší spíše právu EU.⁷¹ Na rozdíl od něj však nejsou jednotlivé části preambule číslovány. V preambuli nalezneme popis okolností a východisek, které měly za následek přijetí Fiskálního kompaktu. Zmíněny jsou také některé další nástroje přijaté za účelem zmírnění následků finanční krize a nechybí ani plány států do budoucna. Často je zde také v různých souvislostech odkazováno na primární právo EU.⁷²

Fiskální kompakt je dále rozdělen do šesti hlav pod názvy Účel a oblast působnosti, Soulad s právem Unie a vztah k němu, Rozpočtový pakt, Koordinace rozpočtových politik a konvergence, Správa eurozóny a Obecná a závěrečná ustanovení. Dvěmi nejstručnějšími hlavami, z nichž každá obsahuje pouze jeden článek, jsou hlava první zabývající se působností Fiskálního kompaktu (viz výše) a hlava druhá popisující vztah Fiskálního kompaktu k právu EU. Jádrem smlouvy je pak ustanovení třetí, zakotvující tzv. Zlaté pravidlo.

⁶⁹ Dle protokolu č. 16 „O některých ustanoveních týkajících se Dánska“

⁷⁰ Zahrnující články tři až jedenáct Fiskálního kompaktu

⁷¹ PEERS, Steve. *The Stability Treaty: Permanent Austerity or Gesture Politics?* [online]. cambridge.org, 10. prosince 2012 [cit. 9. října 2013]. Dostupné na <http://journals.cambridge.org/abstract_S1574019612000272>.

⁷² Například přání smluvních stran aktivněji využívat posílené spolupráce dle článků 326 až 334 Smlouvy o fungování EU

Četné spekulace se však vedou ohledně vztahu ustanovení Fiskálního kompaktu k právu EU. Sám Fiskální kompakt stanoví, že smlouva bude vykládána a uplatňována jak v souladu se smlouvami, na nichž je EU založena, tak s právem EU. Konkrétně je zmíněn článek čtvrtý, odstavec třetí Smlouvy o Evropské Unii, tedy ustanovení zakotvující zásadu loajální spolupráce.

Pokud srovnáme povinnosti, které mají členské státy EU podle práva EU a povinnosti, které vznikají státům, které přijaly Fiskální kompakt, pak se potvrzuje názor mnoha autorů, kteří tvrdí, že většina povinností vyplývajících z Fiskálního kompaktu je stanovena již v právu EU. A nejen to. Ustanovení Fiskálního paktu mnohdy právě na právo EU odkazují.

Ačkoliv by se mohlo zdát, že obsahem článku druhého Fiskálního kompaktu je jeho vztah s právem EU vyjasněn, nemusí tomu tak ve skutečnosti být. V úvodní části svého projevu ze dne 2. března 2012 José Manuel Barroso prohlásil, že úzká spolupráce (při vytváření smlouvy) s předsedou Evropské rady, Evropským parlamentem a Komisí zajistila soulad podmínek paktu s právem Evropské unie.⁷³ Zda tomu tak opravdu bude, ukáže praxe.

4.5 Zlaté pravidlo

Jádrem Fiskálního kompaktu je však jeho článek třetí a v něm zakotvené tzv. Zlaté rozpočtové pravidlo (tzv. Golden rule). Toto pravidlo stanoví, že „stav veřejných rozpočtů je vyrovnaný nebo vykazuje přebytek“⁷⁴ a lze jej považovat za dodržené, pokud strukturální schodek veřejných rozpočtů za rok odpovídá střednědobému cíli ve smyslu revidovaného Paktu stability a růstu, přičemž jeho spodní limit činí 0,5% HDP v tržních cenách. Tzv. střednědobý cíl je definován pro každou zemi zvlášť a státy jsou povinny zajistit rychlé směřování k tomuto cíli. Ohledně podrobností je odkazováno na revidovaný Pakt stability a růstu⁷⁵.

Od zmíněného střednědobého cíle či cesty k němu se může stát odchýlit pouze za výjimečných okolností. První výjimečnou okolností je neobvyklá událost, kterou nemůže stát nijak ovlivnit a která má zásadní dopad na finanční situaci vládních institucí. Druhou je období prudkého hospodářského propadu, přičemž ohledně definice tohoto pojmu Fiskální kompakt odkazuje na znění revidovaného Paktu stability a růstu. V obou těchto případech je

⁷³ *Statement by President Barroso at the signature ceremony of the Treaty on Stability, Coordination and Governance in the Economic and Monetary Union* [online]. europa.eu, 2. března 2012 [cit. 9. března 2013]. Dostupné na <http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-12-145_en.htm>.

⁷⁴ čl. 3, odst. 1, písm. a Smlouvy o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii

⁷⁵ Respektive na jeho prováděcí nařízení Rady (ES) č. 1175/2011

však nutné, aby se jednalo pouze o dočasné odchýlení a aby toto odchýlení nevedlo k ohrožení udržitelnosti veřejných financí ve střednědobém výhledu.⁷⁶

Na jednu stranu lze tedy říci, že ustanovení Fiskálního kompaktu sice poskytuje jisté mantinely, ve kterých se případně stát může pohybovat. Na druhou stranu jsou však tyto mantinely zúženy dalšími podmínkami. Při výkladu však bude rovněž záležet na uvážení aplikujících orgánů, neboť některé užití pojmy nemají zcela jasně definovaný obsah, například „zásadní dopad“.

Fiskální kompakt připouští ještě jednu výjimku, zde se však nejedná o odchýlení se od střednědobého cíle či cesty k němu. Onou výjimkou je stav, kdy poměr veřejného dluhu k HDP je výrazně nižší než 60% a rizika z hlediska udržitelnosti veřejných financí jsou nízká. V takovém případě může spodní limit střednědobého cíle odpovídat strukturálnímu saldu ve výši maximálně 1% HDP.⁷⁷

Následující článek Fiskálního kompaktu pak stanoví, že pokud poměr veřejného dluhu k hrubému domácímu produktu překročí hranici 60%⁷⁸, je daný stát povinen snižovat tento poměr průměrným tempem jedné dvacetiny ročně. V tomto případě se však jedná pouze o hodnotu doporučenou. O existenci nadměrného schodku se pak rozhodne podle primárního práva EU, konkrétně podle článku 126 Smlouvy o fungování EU, na něhož je Fiskálním kompaktem odkazováno.

Povinnost snižovat dluh tímto tempem je zakotvena v nařízení Rady č. 1467/1997 ve znění nařízení Rady č. 1177/2011. Zmíněná povinnost tedy již existuje, a to v sekundární legislativě EU, kde je dokonce upravena podrobněji. Fiskální kompakt v tomto článku dále odkazuje také na primární právo EU, konkrétně na článek 126 Smlouvy o fungování Evropské Unie a na Protokol č.12 připojeného ke smlouvám, na nichž je Evropská Unie založena. Ustanovení je tedy pouze jakousi sumarizací a v podrobnostech odkazuje na právo EU.

Článek pátý Fiskálního kompaktu poté stanoví smluvní straně, proti které bude veden postup při nadměrném schodku, povinnost zavést program rozpočtového a hospodářského partnerství. Součástí tohoto programu musí být mimo jiné popis reforem, které budou státem zavedeny a provedeny s cílem skutečné a trvalé nápravy tohoto schodku. Obsah a formu těchto programů vymezení právo EU a budou předkládány Radě EU a Evropské komisi ke schválení v rámci postupů vedených podle Paktu stability a růstu

⁷⁶ čl. 3, odst. 3, písm.b Smlouvy o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii

⁷⁷ čl. 3, odst. 1, písm. d Smlouvy o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii

⁷⁸ Stanovenou v Protokolu č. 12 „o postupu při nadměrném schodku“

4.5.1 Zakotvení zlatého pravidla

Spornou otázkou vztahující se ke zmíněnému článku třetímu Fiskálního kompaktu je požadavek na zakotvení pravidel v něm obsažených na úrovni členských států v podobě tzv. „dluhové brzdy“. Tento model vychází z německého příkladu, v jehož případě je závazek snižovat strukturální deficit součástí ústavy.⁷⁹ Rané návrhy smlouvy stanovovaly zakotvit pravidla Fiskálního kompaktu na ústavní či rovnocenné úrovni. S touto formulací však vyslovilo nesouhlas mnoho států. Jedním z hlavních argumentů bylo, že v některých zemích, jako například v Belgii nebo Dánsku, je schválení ústavní změny „během na dlouhou trať“ a rychlost zavedení těchto pravidel by tedy byla ohrožena.⁸⁰ V pozdějších návrzích byla navíc pro zavedení těchto opatření stanovena lhůta jednoho roku, která by celý proces ještě více ztížila.

V konečné verzi je tento požadavek formulován mírněji. Státy musí pravidla promítnout do „závazných a trvalých předpisů přednostně na ústavní úrovni či předpisů, u nichž je jiným způsobem zaručeno, že budou v plném rozsahu respektovány a dodržovány po celou dobu vnitrostátního rozpočtového procesu“⁸¹. I když se pozdější text ustanovení od předchozího liší, přednost vtělení pravidel do norem na ústavní úrovni zůstala zachována. Nabízí se tedy otázka, proč bylo nutné zavázat podepsané státy k tomuto kroku? Odpovědi na tuto otázku existuje jistě více, mne však zaujaly tři z uváděných důvodů.

Prvním důvodem je, že pravidlo vyrovnaného rozpočtu je pro běžného občana i pro politické elity mnohem lépe viditelné, pokud je zakotveno ve vnitrostátní normě, namísto v normě na úrovni EU (či mezinárodní smlouvy). Druhý důvod vychází z předpokladu, že národní politici mohou mít tendenci obviňovat „Brusel“ z vměšování se do fiskální politiky států. Právě tento krok by měl podobnému zlehčování předejít.⁸² S oběma důvody souhlasím a zároveň se domnívám, že spolu souvisí. Pokud bude závazek vtělen do vnitrostátního právního předpisu, bude v daném státě bezpochyby přijímán vstřícněji a bude na něj brán

⁷⁹ O BROIN, Peadar. *The Euro Crisis: The Fiscal Treaty – An Initial Analysis*. [online]. iiea.com, 26. ledna 2012 [cit. 9. března 2013]. Dostupné na <<http://www.iiea.com/publications/the-euro-crisis-the-fiscal-treaty--an-initial-analysis>>.

⁸⁰ LB and JHR. *The Fiscal Compact and the European Constitutions: 'Europe Speaking German'* [online]. journals.cambridge.org, 18. dubna 2012 [cit. 7. března 2013]. Dostupné na <<http://journals.cambridge.org/action/displayFulltext?type=1&fid=8538758&jid=ECL&volumeId=8&issueId=01&aid=8538757&bodyId=&membershipNumber=&societyETOCSession=>>>.

⁸¹ čl. 3, odst. 2, Smlouvy o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii

⁸² LB and JHR. *The Fiscal Compact and the European Constitutions: 'Europe Speaking German'* [online]. journals.cambridge.org, 18. dubna 2012 [cit. 7. března 2013]. Dostupné na <<http://journals.cambridge.org/action/displayFulltext?type=1&fid=8538758&jid=ECL&volumeId=8&issueId=01&aid=8538757&bodyId=&membershipNumber=&societyETOCSession=>>>.

větší ohled. Samozřejmě ani tento krok nezaručí, že státy budou svůj závazek plnit, i přesto se však domnívám, že toto ustanovení je krokem k odpovědnější fiskální politice.

Třetím důvodem je zvýšení legitimacy závazku tím, že jeho přijetím na ústavní úrovni bude zdůrazněna jeho dobrovolnost. Tato úvaha však podle mého názoru není správná. Domnívám se, že vzhledem ke svrchované rovnosti států⁸³ je samotné přistoupení státu k mezinárodní smlouvě dostatečným důkazem dobrovolnosti. Navíc pokud se stát jednou stane stranou smlouvy, pak se předpokládá, že závazky z ní vyplývající bude plnit. V tomto smyslu tedy nelze říci, že splnění závazku zakotvit pravidlo přednostně na ústavní úrovni je dobrovolné.

V odborné literatuře se vyskytly pochybnosti také ohledně konceptu „trvalého“ předpisu, do něhož má být Zlaté pravidlo vtěleno. Souhlasím s tím, že nazvat předpis „trvalým“ je velice odvážné⁸⁴, přičemž nejvíce se této formulaci patrně blíží právě normy ústavní úrovně.⁸⁵ Na druhou stranu myslím, že byla zvolena zcela záměrně a volba je logická. Evokuje potřebu dát pravidlu podobu, ve které bude respektováno a které nebude možno jednoduše změnit, zrušit či obejít.

V jaké formě bude tedy nakonec pravidlo vyrovnaného rozpočtu zavedeno v jednotlivých státech, záleží na uvážení příslušných zákonodárců. Lze však předpokládat, že v každém státě proběhne na dané téma odborná debata. Celá věc má totiž ještě další rozměr, jímž jsou vnitrostátní následky, které se mohou dostavit při porušení takového vnitrostátního předpisu. Státy budou tedy se vši pravděpodobností pečlivě zvažovat jakou podobu nakonec závazek získá.

Konečný návrh tedy zavazuje státy, aby pravidla zmíněná Fiskálním kompaktem nabyla účinnosti ve formě závazných a trvalých předpisů, přednostně na ústavní úrovni.⁸⁶ Jinými slovy povinnosti, vyplývající pro smluvní stát z Fiskálního kompaktu, musí být obsaženy ve vnitrostátním právním předpise. Dodržování těchto vnitrostátních právních předpisů zajišťují vnitrostátní soudy. Zajímavým důsledkem formulace obsažené ve Fiskálním kompaktu tedy je, že dojde k posílení vlivu vnitrostátních soudních soustav jako

⁸³ Která se zde skutečně uplatňuje, neboť jak bylo již zmíněno, Fiskální kompakt byl přijat ve formě mezinárodní smlouvy

⁸⁴ MADURO, Miguel. In KOCHAROV, Anna (ed.). *Another legal monster? An EUI debate on the Fiscal compact treaty*. [online]. cadmus.eui.eu, září 2012 [cit. 28. října 2013]. Dostupné na <http://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/21496/LAW_2012_09_Kocharov_ed.pdf?sequence=1>.

⁸⁵ I v tomto případě je však třeba vzít v úvahu odlišné ústavní systémy jednotlivých členských států

⁸⁶ č. 3, odst. 2 Smlouvy o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii

strážců rozpočtové disciplíny.⁸⁷ Můžeme rovněž dodat, že vzhledem k tomu, že Fiskální kompakt preferuje zakotvení pravidel na úrovni ústavní, dojde v této návaznosti zejména k posílení soudů ústavních.

Pokud zajdeme v úvahách ještě dále a zvážíme také povinnost vnitrostátních soudů za určitých okolností předložit Soudnímu dvoru EU předběžnou otázku, je možné, že tento bude moci posuzovat kompatibilitu státního rozpočtu s ustanoveními práva EU.⁸⁸ Autor této myšlenky však sám připouští, že se jedná o hypotézu, o které by se dalo spekulovat a otázka bude aktuální teprve až budou provedena všechna opatření na vnitrostátní úrovni, která smlouva předpokládá a situace se „ustálí“. Sama ji považují také za předčasnou, ovšem na druhé straně podnětnou.

Poslední aspekt zakotvení pravidel Fiskálního kompaktu souvisí s již zmiňovaným faktem, že byl přijat ve formě mezinárodní smlouvy. Někteří autoři hovoří o tom, že Fiskální kompakt jde dále než mezinárodní právo ve své tradiční podobě. Konkrétně jde o požadavek zakotvení Zlatého pravidla v systému vnitrostátního práva přednostně na ústavní úrovni, který se v oblasti mezinárodního práva jeví některým autorům jako nekonvenční.⁸⁹ Není totiž ponecháno na uvážení států jakým způsobem bude mezinárodní smlouva působit v jejich systému práva.

S autorem souhlasím v tom, že ve smyslu mezinárodního práva se jedná opravdu o ustanovení netradiční.⁹⁰ Na druhou stranu myslím, že je nutné mít neustále na paměti ustanovení článku jedna Fiskálního kompaktu, jenž zdůrazňuje fakt, že smlouvu uzavřely smluvní strany „coby členské státy Evropské unie“⁹¹ a také ustanovení článku 16, který říká, že budou učiněny kroky s cílem začlenit Fiskální kompakt do právního rámce Evropské unie. Vzhledem k výše zmíněnému lze podle mého názoru očekávat, že smlouva bude vykazovat jistá specifika.

Mimochodem, v této souvislosti bych ráda zmínila zajímavý postřeh upozorňující na paradox Fiskálního kompaktu. Spočívá v tom, že v tvorbě závazných pravidel v oblasti

⁸⁷ FABBRINI, Federico. *The Fiscal Compact, the „Golden rule“, and the paradox of European federalism* [online]. ssrn.comm, 1. května 2012 [cit. 28. března 2013]. Dostupné na <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2096227>.

⁸⁸ Tamtéž

⁸⁹ FABBRINI, Federico. *The Fiscal Compact, the „Golden rule“, and the paradox of European federalism* [online]. ssrn.comm, 1. května 2012 [cit. 28. března 2013]. Dostupné na <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2096227>.

⁹⁰ Potlačuje totiž možnost státu zvolit, jaký bude mít vztah právo mezinárodní k právu vnitrostátnímu

⁹¹ čl.1 Smlouvy o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii

ekonomických záležitostí je opuštěna úroveň EU a naopak zdůrazněna vnitrostátní úroveň.⁹² Opravdu, pokud přihlídneme ke konstrukci Fiskálního kompaktu zjistíme, že státy EU využívají k dosažení cílů EU právo mezinárodní a právo vnitrostátní. Podle mého názoru jde o velice zajímavou myšlenku, která by si zasloužila více pozornosti.

4.6 Nové pravomoci orgánů

Pravomoci institucí Evropské unie jsou vymezeny právním rámcem Evropské unie. Další spornou otázkou tedy je, zda Fiskálním kompaktem nezískaly některé instituce EU pravomoci, které však nemají oporu v právu Evropské unie. Diskutováno v této souvislosti je zejména postavení Soudního dvora Evropské unie a Evropské komise, jenž budou hrát významnou roli při vymáhání plnění Fiskálního kompaktu. Mimo však nezůstala ani Rada EU, u níž jsou hlavními předměty sporu především hlasování obrácenou většinou a otázka vzniku nové instituce.

4.6.1 Nové pravomoci Evropské komise

Dle některých odborníků jsou Evropské komisi svěřeny Fiskálním kompaktem nové pravomoci. Za problematický je z tohoto pohledu považován zejména článek osmý Fiskálního kompaktu. Podle něj, pokud Evropská Komise dospěje k závěru, že smluvní strana neplní požadavky na zavedení pravidel Fiskálního kompaktu na vnitrostátní úrovni⁹³, pak jedna či více smluvních stran předloží věc Soudnímu dvoru EU. Soudnímu dvoru však může být věc předložena i v případě, že se některá smluvní strana nezávisle na zprávě Evropské komise domnívá, že tyto požadavky nejsou plněny. Rozsudek Soudního dvora EU je pro strany řízení závazný a tyto poté přijmou opatření k zajištění souladu s rozsudkem. Soudní dvůr EU k tomuto účelu stanoví lhůtu.⁹⁴

Pokud se některá ze smluvních stran na základě vlastního posouzení či posouzení Evropské komise domnívá, že povinná smluvní strana nepřijala opatření k zajištění souladu s rozsudkem, může věc předložit Soudnímu dvoru EU a domáhat se uložení finančních sankcí. Sankce může být v podobě zaplacení paušální částky nebo penále ve výši 0,1% hrubého domácího produktu. Její výše pak bude odpovídat okolnostem. Částka uhrazená smluvní stranou, jejíž měnou je euro, poputuje do Evropského mechanismu stability. Částka uhrazená smluvní stranou, jejíž měnou euro není, poputuje do souhrnného rozpočtu EU.

⁹² ARMSTRONG, Kenneth A. *Stability, Coordination and Governance: Was a Treaty Such a Good Idea?* [online]. eutopialaw.com, 8. března 2012. Dostupné na <<http://eutopialaw.com/2012/03/08/stability-coordination-and-governance-was-a-treaty-such-a-good-idea/>>.

⁹³ Tedy povinnosti vyplývající pro stát z článku třetího Fiskálního kompaktu

⁹⁴ čl. 8 Smlouvy o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii

Jako právní základ pro podání žaloby byl zvolen článek 273 SFEU. Z dikce zmíněného článku SFEU vyplývá, že na jeho základě je Soudní dvůr EU oprávněn rozhodovat spory mezi členskými státy EU. Aktivně legitimovány k podání žaloby ve smyslu tohoto článku jsou tedy pouze členské státy. Článek osm Fiskálního kompaktu přitom stanoví, že věc předloží Soudnímu dvoru „jedna či více smluvních stran“⁹⁵. Problematická se mi v tomto smyslu jeví konstrukce podání žaloby. Problém však není viditelný na první pohled, jelikož formálně podává žalobu signatářský stát (či skupina států). Při bližším zkoumání ovšem můžeme dojít k jistým pochybnostem ohledně aktivní legitimace.

Podání žaloby členským státem (či skupinou států) předchází proces, při němž Evropská komise předloží zprávu o předpisech, jenž smluvní strany přijaly za účelem splnění závazků vyplývajících z Fiskálního kompaktu. Obsahem této zprávy bude zejména vyhodnocení míry, do jaké stát ony závazky vyplývající pro něj z článku tři odstavce druhého Fiskálního kompaktu. Poté dá Evropská komise dotčené straně možnost se ke zprávě vyjádřit. Pokud i přes připomínky, které dotčený stát učiní, dospěje Evropská komise k závěru, že smluvní strana neplní tyto závazky, podá jeden nebo více členských států žalobu.

Podání žaloby tedy není založeno na dobrovolnosti a na uvážení daného státu, ale stává se automatickým v závislosti na závěru Evropské komise, který učiní ve zprávě. Je tedy zřejmé, že znění článku je konstruováno tak, aby faktické rozhodnutí o tom zda podat žalobu bylo vyhrazeno Evropské komisi. Členské státy, které následně žalobu podávají, slouží tedy pouze jako jakýsi nástroj Evropské komise, která sama žalobu podle článku 273 SFEU podat nemůže. Dle mého názoru tedy dochází k posílení postavení Evropské komise.

Podle právní služby, která se snažila formulaci tohoto článku hájit, zůstává žaloba aktem členského státu, i když je tento akt podán v situaci, kdy je stát vázán. Někteří autoři argumentaci právní služby přijali. Dle mého názoru je však tato formulace cíleně určena k obcházení práva a naprosto se ztotožňuji s myšlenkou, že článek osm se snaží dosáhnout zadními dveřmi toho, čeho nemůže být dosaženo předními.⁹⁶

I přesto, že je takto Evropské komisi přiznáno právo rozhodnout o tom zda bude či nebude žaloba podána, Fiskální kompakt ve svém textu nikde neřeší to, který stát či skupina států žalobu podá. V raných fázích vyjednávání bylo navrhováno, že oním žalujícím státem by mohl být stát, který právě předsedá Radě. Dalším návrhem bylo, že žalující stranou nebude pouze jeden stát, ale skupina států. Tato skupina by byla tvořena státem, který předsedá Radě

⁹⁵ čl. 8 Smlouvy o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii

⁹⁶ CRAIG, Paul P. *The Stability, Coordination and Governance Treaty: Principle, Politics and Pragmatism* [online]. ssrn.eu, 6. července 2012 [cit. 15. října 2013]. Dostupné na <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2115538>.

Evropské unie, státem, který mu předcházela a státem, který bude následovat, tzv. trio. Tento model byl také nakonec přijat a vtělen do Doprovodného ujednání k aplikaci článku osmého, odstavce prvního Fiskálního kompaktu.

Zmíněný dokument dále stanoví, že konkrétně se bude jednat o trio států, které úřaduje v den vydání hodnotící zprávy Evropskou komisí. Existují ovšem důvody, které podání žaloby konkrétním státem vylučují. Stát tak nemůže žalobu podat, pokud byl sám zprávou Evropské komise shledán v rozporu s článkem třetím odstavcem druhým Fiskálního kompaktu, či pokud je proti němu samotnému vedeno řízení podle článku osmého. Konečně stát nemůže žalobu podat na základě jiných oprávněných důvodů zastřešující povahy v souladu s obecnými zásadami mezinárodního práva. Pokud kvůli těmto důvodům nebude moci žalobu podat ani jeden stát z předsedajícího tria, pak tato povinnost přejde (za stejných podmínek) na trio předcházející.

Dle mého názoru je žaloba dle článku osm Fiskálního kompaktu nápadně podobná žalobě na nesplnění povinnosti členským státem dle článku 258 a násl. Smlouvy o fungování Evropské Unie. V případě této žaloby však Evropská komise aktivní žalobní právo má a nutno podotknout, že z drtivé většiny je právě ona také žalobcem. Z hlediska dobrých diplomatických vztahů členské státy pochopitelně spory s ostatními členskými státy nevyhledávají a iniciativa tak zůstává na Komisi. Pokud zvážíme roli Evropské komise v institucionální struktuře EU⁹⁷ je podle mého názoru takovýto stav naprosto vyhovující.

V popisovaném případě se však jedná o žalobu ve smyslu jiného článku, podle něhož Evropské komisi toto aktivní žalobní právo nepřísluší. De lege ferenda se tedy domnívám, že tato konkrétní povinnost by neměla být svěřena členským státům, ale Evropské komisi. Sám Fiskální kompakt předpokládá, že by v následujících pěti letech měly být podniknuty kroky k jeho začlenění do práva EU. Bylo by tedy vhodné zvážit, zda nesvěřit Evropské komisi roli žalobce v tomto konkrétním případě přímo a ne jakýmsi formalismem, který však ve skutečnosti slouží k obcházení práva EU.

Tento závěr podporují také již zmíněné problémy některých států s dodržováním pravidel obsažených v revidovaném Paktu stability a růstu. Lze myslím předpokládat, a to zejména s přihlédnutím k probíhající finanční krizi, že tyto problémy budou mít státy i v případě Fiskálního kompaktu. Nabízí se tedy otázka, kolik států bude prakticky schopno splnit podmínky k tomu, aby se mohly stát státy žalujícími. Jejich počet a složení se bude v čase měnit, což zajisté jeden z faktorů, který je nutné mít na paměti.

⁹⁷ Která bývá již tradičně označována za „motor integrace“

4.6.2 Soudní dvůr Evropské unie

Jak bylo již řečeno, dodržování článku tři, odstavce druhého Fiskálního kompaktu bude zajišťováno prostřednictvím žaloby podané k Soudnímu dvoru Evropské unie. Zmíněný článek výslovně stanoví státům povinnost zakotvit tzv. Zlaté rozpočtové pravidlo na vnitrostátní úrovni a zavést automatický mechanismus nápravy. Souhlasím také s tvrzením, že je potřeba tomuto ustanovení rozumět tak, že Soudní dvůr může přezkoumávat také následné dodržování těchto povinností.⁹⁸ Kdyby tomu bylo jinak, bylo by ustanovení neefektivní a postrádalo by smysl, jelikož členský stát by mohl vnitrostátní normu kdykoliv zrušit či změnit.

Jako právní základ tohoto soudního řízení využívá Fiskální kompakt článek 273 Smlouvy o fungování EU, tedy pravomoc Soudního dvora rozhodovat všechny spory mezi členskými státy EU, které souvisejí s předmětem Smluv⁹⁹, na nichž je EU založena, pokud jsou tyto smlouvy předloženy na základě rozhodčí smlouvy. K využití tohoto článku je nutno splnit tři podmínky. První je, že se musí jednat o spor mezi členskými státy EU, druhou podmínkou je souvislost sporu s předmětem smluv, na nichž je EU založena a konečně třetí podmínkou je účinná rozhodčí smlouva či doložka.

První podmínka je podle mého názoru splněna již samotným obsahem a účelem Fiskálního kompaktu a její splnění ještě dostatečně zdůrazněno ihned v jeho úvodu, jenž říká, že: „Smluvní strany, coby členské státy Evropské unie, se touto smlouvou zavazují...“¹⁰⁰. Myslím, že právě podmínka čl. 273 SFEU mohla být jedním z důvodů, proč je zmíněné ustanovení formulováno právě tímto způsobem a je v něm zdůrazněno členství signatářských států v EU.

Druhá podmínka, tedy souvislost sporu s předmětem smluv, na nichž je EU založena, je podle mého názoru zajištěna rovněž článkem jedna, a to popisem cílů, k jejichž dosažení má Fiskální kompakt sloužit. Jde tedy zejména o posílení hospodářského pilíře HMU, zlepšení správy eurozóny či podpoření dosahování cílů Evropské unie. V odborné literatuře autoři zmiňují jako vazbu na předmět smluv, na nichž je EU založena, také provázanost Fiskálního kompaktu s Lisabonskou smlouvou a s Paktem stability a růstu.¹⁰¹ Pravděpodobně

⁹⁸ *Analýza Sekce pro evropské záležitosti Úřadu vlády ČR* [online]. vlada.cz, 11. dubna 2012 [cit. 25. října 2013]. Dostupné na <<http://www.vlada.cz/assets/evropske-zalezitosti/dokumenty/Analyza-UV-final.pdf>>

⁹⁹ čl. 273 Smlouvy o fungování Evropské unie

¹⁰⁰ čl. 1, odst. 1 Smlouvy o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii

¹⁰¹ CRAIG, Paul P. *The Stability, Coordination and Governance Treaty: Principle, Politics and Pragmatism* [online]. ssrn.eu, 6. července 2012 [cit. 15. října 2013]. Dostupné na <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2115538>.

jsou touto provázaností míněny odkazy na právo EU, které se ve Fiskálním kompaktu často objevují.

Třetí podmínkou je existence účinné rozhodčí doložky nebo rozhodčí smlouvy. O splnění této podmínky je postaráno právě zněním článku osm. Potřebná rozhodčí smlouva je obsažena v jeho odstavci třetím, který výslovně stanoví, že článek sám představuje rozhodčí smlouvu ve smyslu článku 273 Smlouvy o fungování EU.

V tomto směru tedy považuji Fiskální kompakt za velice precizně formulovaný a myslím, že jeho tvůrci učinili vše pro to, aby pravomoc Soudního dvora EU nemohla být zpochybněna. I přesto se malá část odborné veřejnosti tuto konstrukci napadá. Já se však zcela ztotožňuji se závěrem, dle něhož je článek osm Fiskálního kompaktu zcela v souladu se smlouvami, na nichž je EU založena.

4.6.3 Rada Evropské unie

Třetí institucí Evropské unie, která dozná textem Fiskálního kompaktu změn, je Rada Evropské unie, a to hned ve dvou dimenzích. První dimenzí je hlasování kvalifikovanou většinou a změny, které v této oblasti Fiskální kompakt zavádí. Druhou je pak neformální setkávání představitelů členských států eurozóny a otázka vzniku zcela nové instituce Evropské unie.

4.6.4 Hlasování kvalifikovanou většinou

Také článek sedm Fiskálního kompaktu obsahuje často diskutovaná ustanovení a patří tudíž mezi mnou vybrané články. Smluvní strany, jejichž měnou je euro, se jím zavázaly, že budou podporovat všechny návrhy a doporučení Evropské komise, pokud stát, jehož měnou je euro, porušuje kritérium schodku v rámci postupu při nadměrném schodku. Činit tak budou při plném respektování procesních požadavků smluv, na nichž je EU založena.

Výše zmíněná povinnost se neuplatní, pokud s navrženým rozhodnutím nebude souhlasit kvalifikovaná většina smluvních stran, jejichž měnou je euro. Tato většina bude vypočtena obdobně podle příslušných ustanovení smluv, na nichž je EU založena a k postoji dotčené strany přitom nebude přihlíženo. Tento postup se označuje jako hlasování obrácenou kvalifikovanou většinou.¹⁰²

Problémy zmiňované v souvislosti s článkem sedm Fiskálního kompaktu jsou dva. Prvním je hlasování zmíněnou obrácenou kvalifikovanou většinou (tzv. reverse qualified

¹⁰² čl. 7 Smlouvy o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii

majority vote), druhým je pak vytvoření tzv. hlasovacího kartelu, jenž vzbudil v odborných kruzích rozsáhlou diskuzi.

Co se týče hlasování obrácenou kvalifikovanou většinou, hlavní otázkou zůstává, zda tímto ustanovením bylo zasaženo do primárního práva EU, respektive, zda došlo k jeho nepřímé novelizaci. Většina odborníků se přitom shoduje, že daným ustanovením zasaženo do primárního práva EU je.¹⁰³ Často je však v literatuře upozorňováno na fakt, že Fiskální kompakt není zdaleka jediným či prvním pramenem, kde se o tomto způsobu hlasování hovoří. Nejčastěji je v této souvislosti zmiňován především tzv. six pack¹⁰⁴, tedy soubor pěti směrnic a jednoho nařízení přijatých v roce 2011 za účelem zlepšení hospodářské správy. Už zde je systém hlasování obrácenou většinou zaveden.

V souvislosti s obrácenou kvalifikovanou většinou bych ráda upozornila na velice precizně, jasně a srozumitelně zpracovanou analýzu¹⁰⁵ hlasování v Radě, která bere v potaz jak systém hlasování upravený v článku 238 SFEU¹⁰⁶, tak kritéria potřebná pro schválení návrhu Komise dle Fiskálního kompaktu. Dokument nabízí ucelený pohled na to, jak by mohlo hlasování obrácenou kvalifikovanou většinou dle Fiskálního kompaktu vypadat.

Za nejdůležitější závěr vyplývající z této analýzy považuji fakt, že pouze dva největší státy EU, tedy Francie a Německo, mohou mít rozhodující postavení. Důsledkem pak může být nemožnost ostatních států vytvořit kvalifikovanou většinu k zablokování návrhu.¹⁰⁷ Zjednodušeně lze říci, že pokud se Francie a Německo rozhodnou, že návrh Evropské komise podpoří, pak ostatní členové eurozóny nemají možnost zabránit přijetí tohoto návrhu.

Vzhledem k výše uvedenému se tedy domnívám, že iniciátoři přijetí Fiskálního kompaktu, Francie a Německo, se staly rovněž (společně s Evropskou komisí) rozhodujícími subjekty v oblasti plnění závazků z něj vyplývajících.

Otázkou je, zda by řešením silného postavení Francie a Německa bylo rozšíření eurozóny o další státy. V současnosti disponují trvalou výjimkou ze zavedení eura pouze Velká Británie a Dánsko. Po přistoupení Chorvatska k 1. červenci 2013 tedy existuje ještě

¹⁰³ viz např. *Analýza Sekce pro evropské záležitosti Úřadu vlády ČR* [online]. vlada.cz, 11. dubna 2012 [cit. 13. března 2013]. Dostupné na <<http://www.vlada.cz/assets/evropske-zalezitosti/dokumenty/Analýza-UV-final.pdf>> či O BROIN, Peadr. *The Euro Crisis: The Fiscal Treaty – An Initial Analysis*. [online]. iiea.com, 26. ledna 2012 [cit. 9. března 2013]. Dostupné na <<http://www.iiea.com/publications/the-euro-crisis-the-fiscal-treaty--an-initial-analysis>>.

¹⁰⁴ GORDON, Michael, DOUGAN, Michael. *Reinforcing the Eurozone* [online]. parlament.uk, 16. února 2012 [cit. 28. března 2013]. Dostupné na <<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201012/cmselect/cmeuleg/writev/eurozone/eu02.htm>>.

¹⁰⁵ *Analýza Sekce pro evropské záležitosti Úřadu vlády ČR* [online]. vlada.cz, 11. dubna 2012 [cit. 13. března 2013]. Dostupné na <<http://www.vlada.cz/assets/evropske-zalezitosti/dokumenty/Analýza-UV-final.pdf>>.

¹⁰⁶ Tedy počty hlasů jednotlivých států a počet obyvatel každého státu

¹⁰⁷ *Analýza Sekce pro evropské záležitosti Úřadu vlády ČR* [online]. vlada.cz, 11. dubna 2012 [cit. 13. března 2013]. Dostupné na <<http://www.vlada.cz/assets/evropske-zalezitosti/dokumenty/Analýza-UV-final.pdf>>.

dalších devět států, které mají povinnost euro přijmout. V současnosti končí přípravy na zavedení eura v Lotyšsku, které se od 1. 1. 2014 stane osmnáctou členskou zemí eurozóny. Každé takové rozšíření s sebou ponese také změnu při hlasování v Radě.

Je třeba však počítat také s dalším faktorem. Od 1. listopadu 2014 začne běžet přechodné období, po které bude možno hlasovat v Radě kvalifikovanou většinou dvěma způsoby. Prvním způsobem je hlasování dle článku 238 SFEU, podle kterého je kvalifikovaná většina vymezená jako nejméně 55% členů rady zastupujících členské státy, kteří zároveň zastupují nejméně 65% obyvatelstva těchto států.¹⁰⁸

Druhým způsobem je hlasování kvalifikovanou většinou ve smyslu článku třetího¹⁰⁹ Protokolu o přechodných ustanoveních. Dle tohoto článku je k přijetí návrhu potřeba, aby pro něj hlasovalo alespoň 260 z celkového počtu 352 hlasů, vyjadřujících kladné stanovisko většiny členů.¹¹⁰ Zároveň může kterýkoliv člen Evropské rady nebo Rady požádat, aby tato většina představovala alespoň 62% počtu obyvatel Unie. Pokud se na hlasování nepodílejí všichni členové Rady, což je náš případ, je kvalifikovaná většina vymezena jako stejný podíl vážených hlasů a stejný podíl počtu členů Rady, případně také stejné procento počtu obyvatel účastnících se států.

Rozšiřování eurozóny a také změna výpočtu hlasování kvalifikovanou většinou s sebou přinese také změny v oblasti hlasování obrácenou kvalifikovanou většinou dle Fiskálního kompaktu. S každým rozšířením eurozóny přibudou hlasy relevantní pro její správu a v závislosti na tom jak velkém rozšíření dojde, bude vliv hlasovacího kartelu Německa a Francie oslaben. Z tohoto pohledu je tedy více než žádoucí, aby se členská základna eurozóny nadále rozšiřovala.

Nejen silné postavení Francie a Německa, ale také povinnost hlasovat určitým způsobem, je předmětem kritiky mnohých odborníků. Tato povinnost je označována jako tzv. hlasovací kartel. Jeho podstata spočívá v tom, že státy jsou za Fiskálním kompaktem vymezených podmínek¹¹¹ zavázány hlasovat určitým způsobem.

Názory odborníků na tuto otázku se liší. Objevují se dokonce obavy, že by se tyto kartely mohly stát novou praxí rozhodování Evropské unie. Jiní upozorňují na fakt, že tato praxe v Radě již dávno existuje a jako příklad uvádí setkání ministrů financí zemí eurozóny,

¹⁰⁸ čl. 238, odst.3 písm. a Smlouvy o fungování Evropské unie

¹⁰⁹ Tento článek byl pozměněn v souvislosti s přistoupením Chorvatska

¹¹⁰ čl. 20 aktu o přistoupení Chorvatska k EU

¹¹¹ První věta článku sedmého Fiskálního kompaktu: „Smluvní strany, jejichž měnou je euro, se zavazují, že budou při plném respektování procesních požadavků smluv, na nichž je založena Evropská unie, podporovat návrhy a doporučení, které Evropská komise předloží, jestliže shledá, že členský stát Evropské unie, jehož měnou je euro, porušuje kritérium schodku v rámci postupu při nadměrném schodku.“

kteří předchází zasedání Ecofinu. Členové Rady, kteří jsou zároveň členy eurozóny poté v Radě hlasují podle předem připravených a dohodnutých pozic.¹¹²

I přesto, že s tímto přirovnáním zcela nesouhlasím¹¹³, považuji systém hlasování obrácenou kvalifikovanou většinou za jedno z nejpřínosnějších ustanovení Fiskálního kompaktu vůbec. Jak se ukázalo v minulosti, ukládání sankcí za nedodržování Paktu stability a růstu neprobíhalo tak, jak bylo předpokládáno. Právě systém, ve kterém budou členské státy povinny hlasovat určitým způsobem, by mohlo zajistit efektivitu fungování Fiskálního kompaktu.

4.6.5 Euro Summit meeting

Článek 12 Fiskálního kompaktu zakotvuje neformální vrcholné schůzky členů eurozóny (tzv. Euro Summit meeting)¹¹⁴. Na těchto schůzkách by měly být přítomny hlavy států a předsedové vlád států, jejichž měnou je euro a předseda Evropské komise. Přizván bude také prezident Evropské centrální banky. Dále může být na vrcholnou schůzku přizván předseda Evropského parlamentu či předseda Euroskupiny. Tato setkání jsou tedy jakousi kombinací Evropské rady a Euroskupiny¹¹⁵. S Evropskou radou spatřuji podobnost ve složení - tedy hlavy států a předsedové vlád, s Euroskupinou pak fakt, že půjde pouze o zástupce států eurozóny.

Účast hlav států a předsedů vlád států, jejichž měnou není euro, které jsou však smluvní stranou Fiskálního kompaktu, je omezenější. Vztahuje se pouze na jednání vrcholných schůzek eurozóny týkajících se konkurenceschopnosti pro smluvní strany a také na změny celkového uspořádání eurozóny a jejich základních pravidel, které se na ně budou v budoucnu vztahovat. Podle potřeby, minimálně však alespoň jedenkrát za rok, se budou účastnit také schůzky projednávající konkrétní otázky plnění Fiskálního kompaktu.

Vedením vrcholné schůzky eurozóny bude pověřen její předseda. Ten bude zvolen ve stejném okamžiku jako předseda Evropské rady, s nímž bude sdílet rovněž délku funkčního období. Předsedu vrcholných schůzek jmenují hlavy států a předsedové vlád států, jejichž měnou je euro prostou většinou. Jeho úkolem bude v úzké spolupráci s předsedou Evropské komise zajišťovat přípravu a průběh schůzek a po každé vrcholné schůzce je také povinen

¹¹² DE WITTE, Bruno. In KOCHAROV, Anna (ed.). *Another legal monster? An EUI debate on the Fiscal compact treaty*. [online]. cadmus.eui.eu, září 2012 [cit. 28. října 2013]. Dostupné na <http://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/21496/LAW_2012_09_Kocharov_ed.pdf?sequence=1>.

¹¹³ Jednak v tomto případě nejsou státy nijak zavázány hlasovat dohodnutým způsobem a jednak se složení států, které se na určitém způsobu hlasování mění v závislosti na projednávané otázce

¹¹⁴ *Analýza Sekce pro evropské záležitosti Úřadu vlády ČR* [online]. vlada.cz, 11. dubna 2012 [cit. 28. října 2013]. Dostupné na <<http://www.vlada.cz/assets/evropske-zalezitosti/dokumenty/Analiza-UV-final.pdf>>.

¹¹⁵ Zasedání ministrů financí členských zemí eurozóny

předložit zprávu Evropskému parlamentu. Jeho povinností bude pravidelně a podrobně informovat také smluvní strany jiné než ty, jejichž měnou je euro, o přípravách a výsledcích těchto schůzek.

Ohledně frekvence setkávání lze říci, že je stanovena poměrně vágně slovy „podle potřeby“. Pevně stanovena je pouze minimální hranice počtu setkání, a to nejméně dvakrát ročně. Vzhledem k současnému dění a vývoji v eurozóně lze však podle mého názoru předpokládat, že setkání se budou konat častěji. Cílem těchto setkání by měla být diskuze spojená se zvláštními úkoly, které souvisí se sdílením jednotné měny, o otázkách týkajících se eurozóny jako celku a o pravidlech, která se na eurozónu vztahují. Dále by se měly projednávat také strategické směry provádění hospodářských politik a další posilování konvergence v eurozóně.

Z hlediska sporné otázky, zda se jedná o nově vzniklou instituci EU, považuji za důležité, že jde o „neformální“ setkání. Této formulaci příkládám velký význam, neboť část odborné veřejnosti zastává názor, že fakticky došlo ke vzniku nové instituce EU, která však není zakotvena v článku 13 Smlouvy o EU (tedy v primárním právu EU), jenž orgány EU taxativně vyjmenovává. Fiskální kompakt je však uzavřen ve formě mezinárodní smlouvy a stojí tudíž zcela mimo právní rámec EU. Nejde tak o normu, která by byla přijata v rámci práva EU a už vůbec ne o normu, která by provedla změnu primárního práva, jenž je nezbytná ke změně institucionální struktury EU. K vytvoření nové instituce EU tedy de iure nedošlo.

Na druhou stranu je myslím nezpochybnitelné, že de facto nová instituce vznikla. Jak jsem již podotkla, jistou podobnost lze spatřovat Evropskou radou. Ta byla původně také koncipována jako neformální setkání a mezi instituce EU byla formálně včleněna teprve Lisabonskou smlouvou. Dle mého názoru však nelze předpokládat, že by tato setkávání sdílela osud Evropské rady a byla vtělena do článku 13 Smlouvy o EU. Ke změně statutu této instituce by mohlo dojít v souvislosti s pokusem začlenit Fiskální kompakt do systému práva EU (jak předpokládá článek 16 Fiskálního kompaktu). Dle mého názoru však nedojde ke změnám přímo v textu Smlouvy o EU. Lze spíše předpokládat, že její činnost bude upravena protokolem přiloženým ke smlouvám, na nichž je EU založena¹¹⁶ nebo zůstane obsažena pouze v textu Fiskálního kompaktu, který bude sám vtělen do práva EU.

¹¹⁶ Podobně jako v případě Euroskupiny

5 Česká republika a euro

I když je tato práce primárně zaměřena na rozbor vybraných ustanovení Smlouvy o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii, nelze v ní zcela opomenout ani otázku České republiky a eura. Vzhledem k rozsahu a hlavnímu tématu práce zmíním však pouze základní fakta. Česká republika je jednou ze dvou zemí EU, která se k Fiskálnímu kompaktu nepřipojila, proto závěr této kapitoly věnuji v krátkosti také této problematice.

5.1 Přijetí eura

Česká republika se svým vstupem do EU mimo jiné zavázala přijmout euro jako svou měnu a okamžikem vstupu do EU vstupuje zároveň do třetí fáze HMU jako země s dočasnou výjimkou¹¹⁷. Tuto výjimku je oprávněna zrušit Rada EU ve chvíli, kdy ČR splní všechny nezbytné závazky týkající se vstupu do HMU. I když se ve sdělovacích prostředcích objevilo nespočet možných dat (více či méně reálných), k nimž mohla ČR euro přijmout, v žádném dokumentu k dnešnímu dni nenalezneme závazně stanovené datum, ke kterému by byla Česká republika povinna přistoupit. Toto datum stanoví vláda ČR.

Postup přijetí eura, východiska pro jeho přijetí a další aspekty s eurem spojené jsou v České republice předmětem mnoha oficiálních dokumentů. Tyto dokumenty jsou zveřejněny způsobem umožňujícím dálkový přístup¹¹⁸ a jsou přehledně uspořádány na dokumenty vládní, metodické, odborné a také související právní předpisy. Bohužel rozsah práce nedovoluje věnovat pozornost všem těmto materiálům, proto se ve stručnosti zmíním pouze o nejdůležitějších z nich, a to o materiálech vládních.

Základním vládním dokumentem je „Národní plán zavedení eura“. Jde o obecný dokument širokého dosahu, který obsahuje například scénář zavedení eura, konkretizaci jednotlivých úkolů pro relevantní subjekty¹¹⁹, základní zásady či slovník pojmů. Dalším důležitým materiálem je „Strategie přistoupení České republiky k eurozóně“, která považovala za možné datum přijetí eura roky 2009/2010. Tato strategie však nebyla naplněna, a tak byla v roce 2007 schválena její novější verze pod názvem „Aktualizovaná strategie přistoupení České republiky k eurozóně“¹²⁰. Oba dokumenty řeší zejména makroekonomické

¹¹⁷ Viz článek čtyři Aktu o podmínkách přistoupení České republiky, Estonské republiky, Kyperské republiky, Lotyšské republiky, Litevské republiky, Maďarské republiky, Republiky Malta, Polské republiky, Republiky Slovinsko a Slovenské republiky a o úpravách smluv, na nichž je založena Evropská unie

¹¹⁸ Viz www.zavedenieura.cz

¹¹⁹ Banky, podniky a podnikatelé,...

¹²⁰ Usnesením vlády ČR dne 29. srpna 2007 č. 1002

aspekty zavedení eura a také schopnost české ekonomiky fungovat v rámci Hospodářské a měnové unie.

Podrobněji je pak plnění přístupových kritérií řešeno v rámci dokumentů „Konvergenční program České republiky“¹²¹ a „Vyhodnocení plnění maastrichtských kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou“¹²². Především z těchto dokumentů budu také v následujících kapitolách vycházet, neboť poskytují přehledný a ucelený pohled na pozici ČR v procesu přípravy na přijetí eura.

5.2 Plnění Maastrichtských kritérií

Plnění Maastrichtských kritérií ze strany ČR je tedy sledováno, každý rok vyhodnocováno a výsledek následně zveřejněn v podobě již zmíněného dokumentu s názvem „Vyhodnocení plnění maastrichtských kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou“. Bohužel k jeho schvalování vládou dochází každoročně ke konci prosince. Vzhledem k době psaní této práce je tedy nutné vycházet z dokumentu schváleného v prosinci roku 2012, která však nepracuje výhradně s daty z roku 2011, nýbrž obsahuje také údaje z roku 2012 a výhledy na nejbližší roky. Jednotlivým kritériím se budu věnovat pouze stručně, neboť se jedná o hodnoty proměnlivé a jejich rozbor není předmětem této práce. Pro bližší informace odkazuji na výše zmíněný dokument.

Co se týče kritéria cenové stability, tedy nízké míry inflace, je potřeba konstatovat, že Česká republika jej v současnosti neplní. Cenový vývoj v ČR však předpokládá, že v letech 2013 – 2015 by mělo dojít ke zlepšení a kritérium by mělo být splněno. Tato prognóza je ovšem podmíněna tím, že v oblasti spotřebitelských cen nedojde k výrazným změnám, zejména se jedná o změny týkající se nepřímých daní.

Kritérium stavu veřejných financí, tedy výši deficitu veřejných rozpočtů a výši vládního dluhu ČR rovněž neplní. Poměr plánovaného nebo skutečného schodku vládních institucí ČR k hrubému domácímu produktu totiž dlouhodobě překračuje referenční hodnotu tří procent. Střednědobý výhled však počítá s jejím postupným snižováním. V roce 2009 byl s ČR v souvislosti s neplněním tohoto kritéria zahájen postup při nadměrném schodku¹²³,

¹²¹ Každoročně vypracovává Ministerstvo financí ČR

¹²² Každoročně vypracovává Ministerstvo financí ČR ve spolupráci s Českou národní bankou

¹²³ S ČR byl postup při nadměrném schodku zahájen již podruhé, poprvé probíhal v letech 2004 - 2008

který pokračuje dodnes. V květnu letošního roku však vydalo Ministerstvo financí Fiskální výhled ČR, ve kterém předpokládá ukončení tohoto postupu v roce 2014¹²⁴.

Druhou část kritéria stavu veřejných financí, tedy poměr dluhu sektoru vládních institucí k hrubému domácímu produktu nepřekračující referenční hodnotu 60% naopak ČR dlouhodobě plní. Je však třeba upozornit na fakt, že hodnota tohoto poměru neustále roste, neboť v roce 2009 činila jeho hodnota 34,2 %, zatímco v roce 2015 střednědobý výhled předpokládá hodnotu 49,2%.¹²⁵ Z období, kdy bylo kritérium plněno bez problémů, se ČR tedy dostala do fáze, ve které bude potřeba věnovat větší pozornost jeho udržení.

Poslední kritérium, které ČR dlouhodobě plní je konvergence úrokových sazeb. Ze strany ČR se patrně jedná o kritérium nejméně rizikové, jež je plněno s dostatečnou rezervou. I když zde existují určitá rizika pro střednědobý výhled, spojená zejména s dopady finanční krize, výrazné změny nejsou předpokládány ani v následujících letech, a tak lze konstatovat, že v tomto ohledu je ČR poměrně stabilní.

Přijetí členského státu do eurozóny je navíc podmíněno také minimálně dvouletým členstvím v Evropském mechanismu směnných kurzů. Česká republika se tohoto mechanismu zatím neúčastní. Pro lepší hodnocení stability měnového kurzu však byla stanovena čistě hypotetická centrální parita mezi korunou a eurem, přičemž bylo zjištěno, že v posledních dvou letech by ČR kritérium setrvání v ERM II a dodržování normálního fluktuačního rozpětí bez silných tlaků splnila. Bývá však poukazováno na vysokou otevřenost ekonomiky ČR, která má tudíž tendenci reagovat na vnější šoky, a to zvláště v turbulentních dobách, kdy výchyly kurzu mohou přesáhnout stanovený fluktuační rozsah.¹²⁶

Považuji však za nutné zdůraznit, že všechna tato kritéria a jejich plnění jsou závislá na mnoha okolnostech a mohou být ovlivňovány mnoha faktory. V současnosti patří mezi hlavní faktory zejména ustupující finanční krize a makroekonomické následky s ní spojené. V důsledku výše zmíněného a s přihlédnutím k poměrně napjaté situaci, která v eurozóně panuje, bylo v roce 2012 vládě doporučeno, aby nestanovovala cílové datum vstupu do eurozóny a neusilovala o vstup do ERM II.

¹²⁴ Ministerstvo financí České republiky. *Fiskální výhled České republiky* [online]. mfcz.cz, 31. května 2013 [cit. 31. října 2013]. Dostupné na <<http://www.mfcz.cz/cs/verejny-sektor/prognozy/fiskalni-vyhled/2013/fiskalni-vyhled-cr-kveten-2013-12698>>.

¹²⁵ Ministerstvo financí České republiky. *Vyhodnocení plnění maastrichtských kritérií a stupně ekonomické sladěnosti ČR s eurozónou*. [online]. mfcz.cz, . 20. prosince 2012 [cit. 29. října 2013]. Dostupné na <<http://www.mfcz.cz/cs/zahranicni-sektor/monitoring/maastrichtska-kriteriia-a-sladenost-cr/2012/vyhodnoceni-plneni-maastrichtskych-konve-10364>>.

¹²⁶ Tamtéž

Při zvažování termínu vstupu do eurozóny je však podle mého názoru nutno přihlídnout k aktuálnímu dění. Eurozóna činí kroky k tomu, aby se stala stabilnější a kontrolovatelnější. Příkladem může být vytvoření zmiňovaného Evropského stabilizačního mechanismu, plán na vytvoření bankovní unie nebo sám Fiskální kompakt. Vstup do eurozóny bude tedy s postupem času stále více náročnější a také dražší.¹²⁷

5.3 Institucionální zabezpečení

Zavedení eura je náročný krok, který vyžaduje bezchybnou přípravu a koordinaci. K tomuto účelu byla vytvořena také zvláštní institucionální struktura. Centrálním koordinačním a řídicím orgánem je Národní koordinační skupina pro zavedení eura v ČR. V jejím čele stojí národní koordinátor, kterým je v současnosti bývalý viceguvernér České národní banky a uznávaný ekonom prof. Ing. Oldřich Dědek, CSc.

Národní koordinační skupina zřizuje Pracovní skupiny, kterých je v současnosti sedm. Každá z nich přitom plní konkrétní úkoly, které jí byly v souvislosti se zavedením eura svěřeny a jejich práce je koordinována určenými gestory. Jako příklad lze uvést Pracovní skupinu pro legislativu. Jejím gestorem je Ministerstvo spravedlnosti ČR a jejím hlavním úkolem je připravit změny v legislativní oblasti tak, aby český právní řád plně reflektoval přijetí eura jako zákonného platidla.

Poslední zvláštní institucí je Organizační výbor, jež se podílí na vypracování každoročního plánu práce pro Národní koordinační skupinu a následně také materiálů, na jejichž základě jsou výsledky NKS hodnoceny. Vzhledem k pracovním skupinám pak má funkci metodickou, konzultativní a poradní. Činnost Organizačního výboru je však mnohem širší a zahrnuje také komunikaci se širokou veřejností a získávání zkušeností se zaváděním eura v jiných státech.

Zavedení eura je však podle mého názoru operací natolik komplexní, že mimo činnosti výše zmíněných institucí, bude zapotřebí kooperace i dalších subjektů. Neočekávám však, že by v souvislosti se zavedením eura došlo k jakýmkoliv větším komplikacím, neboť po této stránce považuji ČR za připravenou.

5.4 Česká republika a Fiskální kompakt

Jak jsem již uvedla, Česká republika není členem eurozóny a ve střednědobém horizontu navíc změnu v tomto ohledu nelze očekávat. Společně s Velkou Británií však ČR

¹²⁷ Viz kapitola Finanční krize v Evropě, kde jsou podrobněji rozvedeny náklady ČR v případě účasti na ESM

pod vedením premiéra Petra Nečase vytvořila skupinku dvou států, která se nepřipojila k Fiskálnímu kompaktu. Vláda poté vydala zprávu, v níž uvádí důvody tohoto kroku.

Na prvním místě jsou zmíněny procedurální aspekty, tedy nejasná ratifikace a málo času na provedení analýz smlouvy¹²⁸, přičemž mne osobně zaujala zejména otázka oné ratifikace. Bývalý premiér zdůraznil, že při zasedání Evropské rady se řídil schválenou rámcovou pozicí a mandátem, z nichž jasně vyplývá, že před podpisem smlouvy je potřeba, aby v ČR existovala jasná politická shoda na způsobu ratifikace Fiskálního kompaktu.¹²⁹ Diskuze ohledně způsobu ratifikace pokrývá opravdu široké spektrum názorů¹³⁰. Shoda nepadá ani na tom, zda Fiskálním kompaktem dochází k přenosu pravomocí, případně v jaké míře. Dokud nebudou tyto otázky vyřešeny, nelze podle mého názoru předpokládat, že by k podpisu smlouvy došlo.

Druhým důvodem je zmiňovaný hlasovací kartel. Bývalý předseda vlády Petr Nečas v této souvislosti zmínil silné postavení Evropské komise a povinnost států hlasovat určitým způsobem i proti jejich vůli, což považuje za masivní změnu ve fungování unie, která dle jeho slov navíc není životaschopná.¹³¹ Tato problematika byla podrobněji rozebrána výše, proto pouze odkazuji na příslušnou kapitolu.

Třetím důvodem jsou podmínky účasti na tzv. eurosummitech. Česká republika jako stát, jehož měnou euro není, požívá pouze omezené možnosti se těchto setkání účastnit¹³² (viz výše). Obava tedy pramení především z toho, že definování tématu setkání a přizvání zemí, jejichž měnou není euro bude záviset na úvaze pořadatelů summitu.¹³³ Tuto obavu chápu, na

¹²⁸ *Proč se ČR nezavázala k ratifikaci smlouvy o fiskální unii* [online]. vlada.cz, 3. února 2012 [cit. 23. prosince 2013]. Dostupné na <<http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/tiskove-zpravy/proc-se-cr-nezavazala-k-ratifikaci-smlouvy-o-fiskalni-unii-92547/>>.

¹²⁹ *Premiér poslancům: ČR rozhodne o podpisu fiskální úmluvy až po prostudování konečného znění* [online]. vlada.cz, 9. února 2012 [cit. 23. prosince 2013]. Dostupné na <<http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/vyznamne-projevy/premier-poslancum-cr-rozhodne-o-podpisu-fiskalni-umluvvy-az-po-prostudovani-konecneho-zneni-92763/>>.

¹³⁰ Viz např. ZBÍRAL, Robert. Smlouva o fiskální unii – referendum, ústavní většina nebo „dobrá příležitost mlčet“? [online]. jinepravo.cz, 18. ledna 2012 [cit. 23. října 2013]. Dostupné na <<http://jinepravo.blogspot.cz/2012/01/robert-zbiral-smlouva-o-fiskalni-unii.html>>. či KURSA, David. *Z debaty o Fiskálním kompaktu* [online]. euroskop.cz, 17. května 2013 [cit. 23. října 2013]. Dostupné na <<https://www.euroskop.cz/44/22426/clanek/z-debaty-o-fiskalnim-kompaktu/>>.

¹³¹ *Premiér poslancům: ČR rozhodne o podpisu fiskální úmluvy až po prostudování konečného znění* [online]. vlada.cz, 9. února 2012 [cit. 23. prosince 2013]. Dostupné na <<http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/vyznamne-projevy/premier-poslancum-cr-rozhodne-o-podpisu-fiskalni-umluvvy-az-po-prostudovani-konecneho-zneni-92763/>>.

¹³² ČR požadovala možnost účasti bez hlasovacího práva na všech jednáních eurozóny

¹³³ *Premiér poslancům: ČR rozhodne o podpisu fiskální úmluvy až po prostudování konečného znění* [online]. vlada.cz, 9. února 2012 [cit. 23. prosince 2013]. Dostupné na <<http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/vyznamne-projevy/premier-poslancum-cr-rozhodne-o-podpisu-fiskalni-umluvvy-az-po-prostudovani-konecneho-zneni-92763/>>.

druhou stranu si však nemyslím, že by členské státy eurozóny měly za cíl se zbylými státy EU nejednat či před nimi dokonce cokoliv tajit. Jednotná měna je projektem, na jehož udržení je nutná kooperace všech členských států EU a dobrá informovanost a pluralita názorů je tedy více než žádoucí.

Posledním důvodem je pozice ČR, která je dle názoru bývalého premiéra odlišná od pozic států, které Fiskální kompakt ratifikovaly. Tyto státy dělí na ty, které finanční pomoc potřebují a tedy smlouvu podepsat musí (viz výše) a na ty, které finanční pomoc poskytují. Za názorově nejbližší ČR považuje bývalý premiér pozici Dánska a Švédska, v nichž však (na rozdíl od ČR) panuje široká politická shoda ohledně přijetí eura.

Poslední bod, který zpráva vlády ČR uvádí, který však osobně nepovažuji za důvod, je možnost států, které Fiskální kompakt nepodepíší, jej podepsat později. Tento bod nebyl podrobněji rozveden, pouze bylo upozorněno na fakt, že tato možnost získala ve Fiskálním kompaktu své místo díky vyjednavacům ČR.

Zaměření práce nedovoluje jednotlivé důvody analyzovat podrobněji, i když by se jistě jednalo a analýzu zajímavou. V současnosti se plně ztotožňuji se závěrem k Fiskálnímu kompaktu nepřistoupit. Smlouva ČR jako státu, který není členem eurozóny nepřinese žádné výhody. Na druhou stranu je však nepochybné, že ČR bude přistoupení k Fiskálnímu kompaktu opětovně zvažovat, neboť je zřejmé, že v eurozóně probíhají změny, kterým se bude nutno dříve či později přizpůsobit.

Závěr

Oblast fiskální politiky států je považována za nadmíru citlivou a debata ohledně její úpravy je v současnosti jedním z nejaktuálnějších témat Evropské unie. Vstupem Fiskálního kompaktu v platnost se zde pro signatářské státy objevil nový zdroj povinností, který však není součástí ani práva EU, ani vnitrostátních právních řádů. Jde o mezinárodní smlouvu.

Potvrdilo se, že Smlouva o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii představuje velice sporný a diskutabilní systém ustanovení. Smlouvu můžeme považovat za kontroverzní jednak z hlediska formy, v níž byla přijata a jednak také hlediska jejího obsahu. Podle mého názoru se touto rozporuplností zcela zbytečně otevírá cesta ke zpochybnění Fiskálního kompaktu. Pokud dojde v budoucnu ke sporům před Soudním dvorem EU, mohly by se žalované strany těchto sporných momentů smlouvy dovolávat.

Ohledně formy Fiskálního kompaktu lze učinit dva závěry. Prvním je, že zmíněná smlouva představuje zajímavý úkaz, při němž členské státy EU využívají k dosažení cílů EU mezinárodní právo. Někteří autoři považují tento jev za důkaz toho, že EU je při přijímání zásadních rozhodnutí zablokovaná, jelikož nebyla využita ani cesta posílené spolupráce. Domnívám se tedy, že by bylo vzhledem k dalšímu rozšiřování Evropské unie a zároveň prohlubování integrace vhodné zvážit úpravu postupů při přijímání takto zásadních dokumentů.

Druhým závěrem je, že přijetím Fiskálního kompaktu ve formě mezinárodní smlouvy se stal právní rámec upravující fiskální disciplinovanost států EU daleko více komplikovanější a méně přehledný. De lege ferenda vhodné tuto smlouvu zasadit do právního rámce EU tak, jak to naznačuje její článek 16 a zároveň celý systém právní úpravy této oblasti zjednodušit a zpřehlednit.

Ohledně obsahu Fiskálního kompaktu můžeme konstatovat, že zahrnuje ustanovení, která jsou již nějakým způsobem v právu EU zakotvena. Některá najdeme v právu primárním, jiná nalezneme poměrně podrobně rozpracována v právu sekundárním. Fiskální kompakt také sám na právo EU odkazuje. Zpřehlednění a zjednodušení, o kterém jsem mluvila v předchozím odstavci by tedy bylo vhodné i z tohoto úhlu pohledu.

Z hlediska obsahového mi jako nejvíce problematické připadá ustanovení článku osmého Fiskálního kompaktu, jenž fakticky přiznává Evropské komisi právo rozhodnout o tom, zda bude či nebude na stát podána žaloba k Soudnímu dvoru Evropské unie. Jelikož se konstrukce podání žaloby opírá o právní základ, který Evropské komisi aktivní legitimaci k jejímu podání nepřiznává (čl. 273 Smlouvy o fungování Evropské unie), je tímto způsobem

primární právo EU obejito. V tomto smyslu se domnívám, že by bylo vhodnou úpravou přiznat Evropské komisi právo žalovat dle zmíněného článku Fiskálního kompaktu přímo.

Za přínosné naopak považuji ustanovení, jenž především z řad politických elit sklízí spíše kritiku. Jedná se o hlasování obrácenou kvalifikovanou většinou a s tím spojený tzv. hlasovací kartel. Fiskální kompakt by se díky němu mohl stát účinným a efektivním nástrojem ke zvýšení fiskální disciplinovanosti členských států EU a do budoucna také prvním krokem k vytvoření hospodářské unie.

V případě silného postavení Francie a Německa při tomto systému hlasování a jejich možnosti předurčit výsledek hlasování spatřuji řešení v rozšiřování eurozóny o další členy. Společně s novými státy přibudou také hlasy relevantní pro hlasování obrácenou kvalifikovanou většinou dle Fiskálního kompaktu. V závislosti na tom, který stát do eurozóny nově vstoupí, bude postavení Francie a Německa více či méně oslabeno.

Další přínos Fiskálního kompaktu spatřuji v zakotvení neformálních setkání eurozóny, na nichž budou hlavami států a předsedy vlád diskutována aktuální témata hospodářské a měnové unie. Lze předpokládat, že tato zasedání přinesou v budoucnu další návrhy, jak upravit HMU tak, aby mohla co nejlépe předcházet podobným finančním krizím, jaké čelí nyní.

Smlouva o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii tedy jistě nepředstavuje dokonalý ani bezproblémový nástroj, který by v budoucnosti zabránil veškerým problémům eurozóny. Dle mého názoru je však krokem správným směrem, jímž drtivá většina všech členských států EU dala najevo, že je ochotna její současné problémy řešit a posunout se v budování HMU dále.

Seznam použité literatury

Právní předpisy

Smlouva o Evropské unii. Úř. věst. C 83, 30/03/2010.

Smlouva o fungování Evropské unie. Úř. věst. C 83, 30/03/2010.

Smlouva o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii. Úř. věst. C 113, 18/04/2012.

Nařízení Rady ES 907/73 ze dne 3. dubna 1973, kterým se zřizuje Evropský fond pro měnovou spolupráci. Úř. věst. L 89, 5. dubna 1973, s. 2 – 5.

Nařízení Rady 974/98 ze dne 3. května 1998, o zavedení eura. Úř. věst. L 139, 11. května 1998, s. 1.

Nařízení Rady č. 1103/97 ze dne 17. června 1997, o některých opatřeních souvisejících se zavedením eura. Úř. věst. L 162, 19. června 1997, s. 1.

Nařízení ES 2866/98 Rady EU ze dne 31. prosince 1998, o přepočítacích koeficientech mezi eurem a měnami členských států zavádějících euro. Úř. věst. L 359, 31. prosince 1998, s. 1.

Nařízení Rady č. 1466/97 ze dne 7. července 1997, o posílení dohledu nad stavy rozpočtů a nad hospodářskými politikami a o posílení koordinace hospodářských politik. Úř. věst. L 209, 2. srpna 1997, s. 1.

Nařízení Rady č. 1467/97 ze dne 7. července 1997, o urychlení a vyjasnění postupu při nadměrném schodku. Úř. věst. L 209, 2. srpna 1997, s. 6.

České zdroje

TOMÁŠEK, Michal. *Evropské měnové právo*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2004. 145 s.

TOMÁŠEK, Michal. *Právní nástupnictví měny euro*. 1. vydání. Praha: Linde, 2000. 269 s.

DĚDEK, Oldřich. *Historie evropské měnové integrace: od národních měn k euru*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2008. 260 s.

KRÁL, David. *Povede fiskální smlouva EU k dvourychlostní Evropě?* Mezinárodní politika, 2012, roč. 36, č. 3.

Analýza Sekce pro evropské záležitosti Úřadu vlády ČR [online]. vlada.cz, 11. dubna 2012 [cit. 5. prosince 2013]. Dostupné na <<http://www.vlada.cz/assets/evropske-zalezitosti/dokumenty/Analyza-UV-final.pdf>> .

ŠTĚPÁNEK, Pavel. *Maastrichtská fiskální kritéria: užitečný nástroj nebo neefektivní zátěž?* [online]. vsfs.cz, 1. května 2007 [cit. 5. prosince 2013]. Dostupné na <http://is.vsfs.cz/repo/3185/ACTA_2_2007_Stepanek.pdf> .

BYDŽOVSKÁ, Marie. *Šéf záchranného fondu: Řecko bude potřebovat pomoc ještě potřetí* [online]. euroskop.cz, 15. listopadu 2013 [cit. 19. listopadu 2013]. Dostupné na <<https://www.euroskop.cz/46/23209/clanek/sef-zachranneho-fondu-recko-bude-potrebovat-pomoc-jeste-potreti/>> .

BYDŽOVSKÁ, Marie. *Kořeny a průběh krize eurozóny* [online]. euroskop.cz, 2. března 2009 [cit. 19. listopadu 2013]. Dostupné na <<https://www.euroskop.cz/9026/sekce/koreny-a-prubeh-krize-eurozony/>> .

VLK, Tomáš. *Nezaměstnanost v eurozóně v září překvapivě na novém rekordu* [online]. patria.cz, 31. října 2013 [cit. 15. listopadu 2013]. Dostupné na <<http://www.patria.cz/zpravodajstvi/2478216/nezamestnanost-v-eurozone-v-zari-prekvapive-na-novem-rekordu.html>> .

ČTK. *Romano Prodi se svými výroky v Evropské komisi stále více izoluje* [online]. hn.ihned.cz, 21. října 2002 [cit. 19. července 2013]. Dostupné na <<http://hn.ihned.cz/c1-11699850-romano-prodi-se-svyymi-vyroky-v-evropske-komisi-stale-vice-izoluje>>.

ČTK. *Sarkozy: Protekcionismus je sprosté slovo* [online]. euroskep.cz, 2. března 2009 [cit. 19. listopadu 2013]. Dostupné na <<https://www.euroskep.cz/8958/11027/clanek/sarkozy-protekcionismus-je-sproste-slovo/>>.

KURSA, David. *Z debaty o Fiskálním kompaktu* [online]. euroskep.cz, 17. května 2013 [cit. 23. října 2013]. Dostupné na <<https://www.euroskep.cz/44/22426/clanek/z-debaty-o-fiskalnim-kompaktu/>>.

KUSÁK, Martin, PÍTROVÁ, Lenka. *Legal aspects of the treaty on stability, coordination and governance in the economic and monetary union* [online]. ilaw.cas.cz, 1. února 2013 [cit. 21. října 2013]. Dostupné na <<http://www.ilaw.cas.cz/tlq/index.php/tlq/article/view/71>>.

ZBÍRAL, Robert. *Smlouva o fiskální unii – referendum, ústavní většina nebo „dobrá příležitost mlčet“?* [online]. jinepravo.cz, 18. ledna 2012 [cit. 23. října 2013]. Dostupné na <<http://jinepravo.blogspot.cz/2012/01/robert-zbiral-smlouva-o-fiskalni-unii.html>>.

Ministerstvo financí České republiky. *Fiskální výhled České republiky* [online]. mfc.cz, . 31. května 2013 [cit. 31. října 2013]. Dostupné na <<http://www.mfc.cz/cs/verejny-sektor/prognozy/fiskalni-vyhled/2013/fiskalni-vyhled-cr-kveten-2013-12698>>.

Ministerstvo financí České republiky. *Vyhodnocení plnění maastrichtských kritérií a stupně ekonomické sladěnosti ČR s eurozónou.* [online]. mfc.cz, . 20. prosince 2012 [cit. 29. října 2013]. Dostupné na <<http://www.mfc.cz/cs/zahranicni-sektor/monitoring/maastrichtska-kriteria-a-sladenost-cr/2012/vyhodnoceni-plneni-maastrichtskych-konve-10364>>.

Ministerstvo financí České republiky. *Euro ve světě* [online]. zavedenieura.cz, [cit. 5. prosince 2013]. Dostupné na <http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/euro_svet.html>.

Proč se ČR nezavázala k ratifikaci smlouvy o fiskální unii [online]. vlada.cz, 3. února 2012 [cit. 23. prosince 2013]. Dostupné na <<http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/tiskove-zpravy/proc-se-cr-nezavazala-k-ratifikaci-smlouvy-o-fiskalni-unii-92547/>>.

Premiér poslancům: ČR rozhodne o podpisu fiskální úmluvy až po prostudování konečného znění [online]. vlada.cz, 9. února 2012 [cit. 23. prosince 2013]. Dostupné na <<http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/vyznamne-projevy/premier-poslancum-cr-rozhodne-o-podpisu-fiskalni-umluvy-az-po-prostudovani-konecneho-zneni-92763/>>.

Zahraniční zdroje

CHANG, Michele. *Monetary integration in the European union*. 1. vydání. Hampshire: Palgrave Macmillan, 2009. 313 s.

McARDLE, Pat. *The Euro Crisis: The 'Fiscal Compact' and Fiscal Policy* [online]. iiea.com, 29. ledna 2012. Dostupné na <<http://www.iiea.com/publications/the-euro-crisis-the-fiscal-compact-and-fiscal-policy>>.

O BROIN, Peadar. *The Euro Crisis: The Fiscal Treaty – An Initial Analysis* [online]. iiea.com, 26. ledna 2012 [cit. 9. března 2013]. Dostupné na <<http://www.iiea.com/publications/the-euro-crisis-the-fiscal-treaty--an-initial-analysis>>.

MAGURO, Miguel In KOCHAROV, Anna (ed.). *Another legal monster? An EUI debate on the Fiscal compact treaty* [online]. cadmus.eui.eu, září 2012 [cit. 28. října 2013]. Dostupné na <http://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/21496/LAW_2012_09_Kocharov_ed.pdf?sequence=1>.

HOUSE OF COMMONS. *Treaty on Stability, Coordination and Governance: impact on the eurozone and the rule of law* [online]. publications.parliament.uk, 27. března 2012 [cit. 9. října 2013]. Dostupné na <<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201012/cmselect/cmeuleg/1817/1817.pdf>>.

PEERS, Steve. *The Stability Treaty: Permanent Austerity or Gesture Politics?* [online]. cambridge.org, 10. prosince 2012 [cit. 9. října 2013]. Dostupné na <http://journals.cambridge.org/abstract_S1574019612000272>.

Statement by President Barroso at the signature ceremony of the Treaty on Stability, Coordination and Governance in the Economic and Monetary Union [online]. europa.eu, 2. března 2012 [cit. 9. března 2013]. Dostupné na <http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-12-145_en.htm>.

LB and JHR. *The Fiscal Compact and the European Constitutions: 'Europe Speaking German'* [online]. journals.cambridge.org, 18. dubna 2012 [cit. 7. března 2013]. Dostupné na <<http://journals.cambridge.org/action/displayFulltext?type=1&fid=8538758&jid=ECL&volumeId=8&issueId=01&aid=8538757&bodyId=&membershipNumber=&societyETOCSession=>>>.

MADURO, Miguel. In KOCHAROV, Anna (ed.). *Another legal monster? An EUI debate on the Fiscal compact treaty*. [online]. cadmus.eui.eu, září 2012 [cit. 28. října 2013]. Dostupné na <http://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/21496/LAW_2012_09_Kocharov_ed.pdf?sequence=1>.

FABBRINI, Federico. *The Fiscal Compact, the „Golden rule“, and the paradox of European federalism* [online]. ssrn.com, 1. května 2012 [cit. 28. března 2013]. Dostupné na <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2096227>.

ARMSTRONG, Kenneth A. *Stability, Coordination and Governance: Was a Treaty Such a Good Idea?* [online]. eutopialaw.com, 8. března 2012. Dostupné na <<http://eutopialaw.com/2012/03/08/stability-coordination-and-governance-was-a-treaty-such-a-good-idea/>>.

CRAIG, Paul P. *The Stability, Coordination and Governance Treaty: Principle, Politics and Pragmatism* [online]. ssrn.eu, 6. července 2012 [cit. 15. října 2013]. Dostupné na <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2115538>.

GORDON, Michael, DOUGAN, Michael. *Reinforcing the Eurozone* [online]. parliament.uk, 16. února 2012 [cit. 28. března 2013]. Dostupné na <<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201012/cmselect/cmeuleg/writev/eurozone/eu02.htm>>.

DE WITTE, Bruno. In KOCHAROV, Anna (ed.). *Another legal monster? An EUI debate on the Fiscal compact treaty*. [online]. cadmus.eui.eu, září 2012 [cit. 28. října 2013]. Dostupné na <http://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/21496/LAW_2012_09_Kocharov_ed.pdf?sequence=1>.